

Acrocephalus

74

ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	1000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovanje in tehnično urejanje, layout & technical editing), Igor Pustovrh (za fotografijo, photography), Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	dr. Boštjan Anko, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, Andrej Sovinc, Dare Sere, dr. Davorin Tome
lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
stavek typesetting	HARDING d.o.o. Ljubljana, Cesta v Gorice 37
fotoliti photoliths	ATELJE T. Škofja Loka, Stara Loka 68
tisk print	TISKARNA TONE TOMŠIČ Ljubljana, Gregorčičeva 26
cena / price	10 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM
naklada / circulation	800 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov / address	1000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/125 07 51,
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1, tel. 061/133 95 16 četrek med 18. in 20. uro
predsednik president	Andrej Bibič 2000 Maribor, Osojnikova 7 tel. 061/263 340
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 2000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Borut Mozetič 1000 Ljubljana, Rožna 7 tel. 0609 625 210
blagajnik treasurer	Valerija Strežek
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor / executive board	A. Bibič, L. Božič, D. Denac, T. Jančar, P. Kmecl, B. Marčeta, T. Mihelič, B. Mozetič, S. Polak, A. Ramšak, B. Rubinič, D. Sere, A. Sorgo, B. Stumberger, T. Thilar, M. Vogrin in častna člana dr. S. D. Matvejev in dr. A. O. Zupančič
letna članarina annual membership subscription	30 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 7383-99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4.3.1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Rezultati ankete o reviji Acrocephalus

Results of the questionnaire on the journal Acrocephalus

Anketa je bila poslana na 360 naslovov, odgovorilo je 58 (16,1%) vprašancev. Odgovori so v odstotnih deležih.

1. Pričakujete Acrocephalus z veseljem?	DA 91.4	NE 6.9	NE VEM 1.7
2. Ali ste razočarani, ko prelistate revijo?	DA 5.5	NE 83.6	NE VEM 10.9
3. Kaj vas pri reviji moti?	VSEBINA OBLIKA NEUREDNO IZHAJANJE NIČ		14.8 3.7 48.2 33.3
4. Kaj v reviji najraje berete?	STROKOVNO-ZNANSTVENE PRISP. POLJUDNO-OPISNE PRISPEVKE ORNITOLOŠKO BELEŽNICO NIČ		32.8 31.3 29 6.9
5. Bi v reviji želeli več strokovno-znanstvenih prispevkov?	DA 51.8	NE 39.3	NE VEM 8.9
6. Bi v reviji želeli več poljudnih opisov?	DA 53.6	NE 35.7	NE VEM 10.7
7. Se vam zdi rubrika Iz ornitološke beležnice pomembna za indentiteto revije?	DA 87.9	NE 6.9	NE VEM 5.2
8. Kaj pa tematske številke, so vam všeč?	DA 85.7	NE 5.2	NE VEM 12.1
9. Ste zadovoljni s slikovnim materialom (fotografije, zemljevidi, skice, grafi...)?	DA 52.6	NE 38.6	NE VEM 8.8
10. Bi želeli, da revija izhaja v barvah?	DA 79.3	NE 15.5	NE VEM 5.2
11. Vam je všeč ideja, da društvena kronika in podobna obvestila izhajajo v Novicah, v Acrocephalusu pa manj ažurni, zato pa bolj tehtni prispevki?	DA 91.4	NE 4.9	NE VEM 1.7
12. Imate ob anketi občutek, da ne bo prikazovala resničnih želja bralcev?	DA 24.1	NE 44.8	NE VEM 31.1

Anketo uredniškega sveta revije Acrocephalus sta pripravila Davorin Tome in Iztok Geister, ki je podatke tudi obdelal. Komentar prepuščamo vam, dragi bralci. Hvala za sodelovanje.

Višinska razširjenost sov v Sloveniji

Vertical distribution of owls in Slovenia

Davorin TOME

UVOD

Z izidom zimskega in gnezditvenega ornitološkega atlasa (SOVINČ 1994, GEISTER 1995) se nam je odprl nov pogled na razširjenost ptic v Sloveniji, med njimi tudi sov. Z vsaj približnim poznavanjem površja naše dežele lahko sedaj iz predstavljenih zemljevidov sklepamo tudi na njihovo okvirno višinsko razširjenost. Tako lahko rečemo, da živita koconogi čuk in mali skovik med vsemi našimi sovami najvišje, ipd. Točnejše razširjenosti po višinskih pasovih pa iz zemljevidov ni moč razbrati. Namen dela je dopolniti ta del poznavanja naših sov s podatki o nadmorskih višinah opazovanj in ga ovrednotiti tudi s primerjavo z rezultati iz sosednje Avstrije in Italije.

MATERIAL IN METODE

Podatke sem zbral iz publikacij (večino iz revije *Acrocephalus*), nekaj pa je tudi ustnih poročil in lastnih opazovanj. Upoštevani so vsi, pri katerih je bila podana nadmorska višina, kakor tudi podatki s tako podrobno navedbo kraja opazovanja, da sem s pomočjo Atlasa Slovenije nadmorsko višino lahko ocenil na 50 m natančno.

Pri nesistematičnem načinu zbiranja podatkov so rezultati pogosto izkrivljeni zaradi priljubljenih mest, na katerih se opazovanja ponavljajo, podatki pa se zaradi tega podvajajo. Napako sem odpravil tako, da sem od vseh podatkov z iste lokacije upošteval le enega.

Višinsko razširjenost sov prikazujem s točkami, ki opisujejo kvartilne razrede: najnižjo in najvišjo nadmorsko višino, z mediano in z višinama, med katerima je bilo osrednjih 50% opazovanj (1. in 3. kvartil). S slednjima parametroma prikazujem višinski pas, kjer je težišče razširjenosti vrste.

REZULTATI IN DISKUSIJA

Za 10 vrst sov sem zbral 515 podatkov o

nadmorskih višinah opazovanj. Od tega je 371 podatkov, pri katerih se lokacija opazovanja za posamezno vrsto ne ponavlja (Tabela 1). Večina opazovanj (79 do 100%, različno za posamezno vrsto) je iz obdobja januar - avgust, torej iz gnezditvenega obdobja. Vrsta z največjim višinskim razponom je lesna sova (1500 m), vrsta z najmanjšim pa močvirska uharica (340 m). Najvišje v hribih živita mali skovik in koconogi čuk. Poleg teh dveh vrst živita v gozdovih višje od 1000 m še lesna sova in kozača (Slika 1).

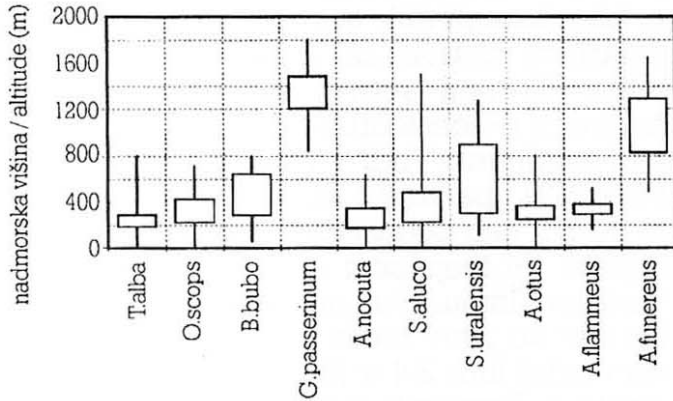
vrsta/species	N	min	max	med	50%	%
<i>Tyto alba</i>	32	10	800	250	196 - 295	0
<i>Otus scops</i>	26	0	710	295	230 - 430	0
<i>Bubo bubo</i>	29	70	800	460	290 - 650	0
<i>Glaucidium pass.</i>	14	850	1800	1300	1215-1490	93
<i>Athene noctua</i>	26	0	630	260	180 - 345	0
<i>Strix aluco</i>	92	0	1500	300	230 - 485	2
<i>Strix uralensis</i>	43	125	1280	520	300 - 895	23
<i>Asio otus</i>	81	20	790	295	250 - 370	0
<i>Asio flammeus</i>	10	170	510	305	295 - 385	0
<i>Aegolius funer.</i>	18	500	1630	1000	825 - 1295	67
skupaj/total	371					

Tabela 1: Višinska razširjenost (v metrih) sov v Sloveniji. N = število podatkov, min = najnižja višina opazovanja, max = najvišja višina opazovanja, med = mediana, 50% = višinsko območje, v katerem je bilo 50% vseh opažanj, % = delež opazovanj nad 1000 m

Table 1: Vertical distribution (m) of owls in Slovenia. N = numerus, min = the lowest altitude of observation, max = the highest altitude of observation, med = median, 50% = altitudinal range with 50% of all observations, % = proportion of observations over 1000 m

Razlike med našimi in avstrijskimi (BERG 1992) rezultati višinske razširjenosti sov niso velike, kar med drugim kaže tudi na precejšno verodostojnost naših podatkov. Edini večji razliki sta v razširjenosti male in velike uharice,

ki so ju v Avstriji opazovali tudi na višinah prek 1000 m. Vsaj pri mali uharici pa so take višine bolj izjema kot pravilo, saj je težišče njene populacije v nižinah (v Avstriji okoli 150 m). Podobne višine razširjenosti koconogega čuka in malega skovika kot pri nas je ugotovil tudi PEDRINI (1982) v SV delu italijanskih Alp.

Slika 1: Višinska razširjenost sov v Sloveniji. Črta = najnižja - najvišja višina opazovanja, stolpec = višinsko območje, v katerem je bilo 50% vseh opažanj.

Figure 1: Vertical distribution of owls in Slovenia. Vertical line = the lowest - the highest altitude of observations, bar = altitudinal range with 50% of all observations.

Pegasta sova, veliki skovik, čuk, lesna sova, mala in močvirska uharica so vrste, ki so v Sloveniji značilne za nižine. Težišče njihovih populacij je na višini med 200 in 500 m. Med njimi je bila najvišje opazovana lesna sova, ki je bila tudi edina opažena nad 1000 m (2% vseh opažanj). Koconogi čuk in mali skovik sta vrsti, značilni za višje predele. Osrednji del njune populacije živi od spodnje meje predvsem iglastih gozdov borealnega tipa (meja poteka med 700 in 1000 m), pa skoraj do gozdne meje, ki poteka med 1600 in 2000 m (MATVEJEV 1992). Kozača živi od nižin do spodnje meje predvsem iglastega gozda, pogosto pa to mejo tudi preseže (23% opažanj je z višin prek 1000 m). Kozača je tako sova z največjo toleranco v višinski razširjenosti. Veliko uharico bi lahko uvrstil v skupino vrst z značilno nižinsko razširjenostjo. Težišče njene populacije je med 300 in 600 m, nad 800 m pa ni bila opažena. Največkrat je bila opazovana med 600 in 700 m. Slednje, kakor tudi avstrijske izkušnje (opažanja vrste na višinah prek 1500 m) pa dopuščajo možnost, da je dejanska zgornja meja razširjenosti pri nas višja od ugotovljene in da je velika uharica, podobno kot kozača, sova z veliko toleranco v višinski razširjenosti.

LITERATURA

BERG, H.-M. (1992): Status und Verbreitung der Eulen (Strigiformes) in Oesterreich. *Egretta* 34: 4-8.

GEISTER, I. 1995. Ornitološki atlas Slovenije, DZS, 287 s.

MATVEJEV, S.D. (1991): Naravni tipi predelov Slovenije in njihovo varstvo. Zavod republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana, SLO, 48 s.

PEDRINI, P. (1982): Distribuzione altitudinale di alcuni strigidae in val di Tovel (Trentino). *Avocetta* 6: 83-89.

SOVINČ, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije, Tehniška založba, 452 s.

POVZETEK

Obdelal sem 371 podatkov o višinski razširjenosti 10 vrst sov v Sloveniji. Pegasta sova, veliki skovik, čuk, lesna sova, mala in močvirska uharica so vrste, ki so značilne za nižine. Težišče njihovih populacij je na višini med 200 in 500 m. Nad 1000 m je bila opažena le lesna sova in še to samo dvakrat. Koconogi čuk in mali skovik sta značilni vrsti višjih predelov. Težišče njunih populacij sega od spodnjega roba predvsem iglastih gozdov borealnega tipa (okoli 850 m) pa skoraj do gozdne meje. Kozača ima največjo toleranco višinske razširjenosti. Živi od nižin do 1000 m in več. Velika uharica nad 800 m ni bila opažena, verjetno pa je zgornja meja njene razširjenosti višja od ugotovljene.

SUMMARY

The author processed 371 data on vertical distribution of 10 owl species in Slovenia. Barn Owl, Eurasian Scops Owl, Little Owl, Tawny Owl, Long-eared Owl and Short-eared Owl are characteristic inhabitants of low country, their populations concentrated at altitudes ranging from 200 to 500 m. In the areas above 1,000 m only Tawny Owl was observed, although only twice. Tengmalm's Owl and Pygmy Owl are characteristic inhabitants of higher districts, their populations ranging from the bottom edge of predominantly coniferous boreal forests (about 850 m) to little short of the treeline. Ural Owl is the species with the greatest tolerance in its vertical distribution, for it is found in districts spreading from lowland country to the altitudes of over 1,000 m. Eagle Owl has not been observed at altitudes above 800 m, although the available data do not rule out the possibility that the upper line of its distribution is in fact higher than the established one.

Davorin Tbm, Jamova 66, 1000 Ljubljana

Šašljeva višnjeva taščica Šašelj's Bluethroat

Iztok GEISTER

Njeno znanstveno ime je danes *Luscinia svecica*. Njeno slovensko ime se je razvijalo takole: Freyer (1842) jo imenuje plava taščica, Erjavec (1870) modra taščica, Schulz (1890) modra taščica, dokler jo PONEBŠEK leta 1912 ne imenuje višnjeva taščica. Višnjev pomeni nebesno moder.

Župnik Ivan Šašelj je skoraj tri desetletja zapisoval svoja opazovanja ptic iz krajev, kjer je služboval: Adlešičev, Tribuč pri Črnomlju v Beli krajini in Št.Lovrenca pri Temenici na Dolenjskem. Vsi njegovi zapisi so poznavalski, stvarni in dosledni in jim v naši ornitološki zgodovini ni primere. Zalomilo se mu je pri eni sami vrsti, to je višnjevi taščici. Prislunimo zgodbi, ki se je leta 1913 pričela vozlati v Adlešičih v Beli krajini in se dokončno zavozlala na Zaplazu na Dolenjskem leta 1937.

Kraj dogajanja je predvsem Zaplaz pri Št.Lovrencu ob Temenici na Dolenjskem. Kot župnik je I.Šašelj vsaj dvakrat na leto maševal v podružnični cerkvi v Zaplazu, kjer se je vsa leta od 1928 do 1941 srečeval z višnjevo taščico. Spoznal se je z njo v Tribučah pri Črnomlju, ko je še služboval v Beli krajini: "Taščic je pri nas obilo rdečih, pa tudi višnjevih. Zadnje opazujem obilokrat posebno v jeseni na vrtu, pa tudi nad cerkvijo, kjer lovijo muhe." (ŠAŠELJ 1922). Z Dolenjskega, iz okolice Št. Lovrenca, je tipičen tale zapis za leto 1931: "Prvo modro taščico sem videl na strehi skednja v Št.Lovrencu, 11.julija pa sem jo videl na cesti pod Muhobranom. Priletela je iz grma na cesto, pobrala urno svoj plen in nemudoma zopet zletela v grmovje. S tem sem se prepričal, da so modre taščice tudi v Št.Lovrencu in naši okolici, saj imajo tu pri nas, kjer je še precej grmovja in skrivališč med Št.Lovrencom, Muhobranom in Martinjo vasjo te nenavadno plahe ptice dosti skrivališč in zavetja..." Še prej, za leto 1928, pa je zapisal: "Ko sem 3.septembra maševal na Zaplazu, tedaj sem opazil po maši dve višnjevi taščici, gotovo sta bila samec in samica, ki sta letela

nad streho kolibe pod zaplaško cerkvijo in lovila muhe. Priletela sta dvakrat na streho in sedla, pa zopet odletela." Te zapise v Lovcu, vsaj nekatere med njimi, sem prebiral že pred dvajsetimi leti in takrat sem si dejal, da je župnik to ime po vsej verjetnosti zmotno uporabljal za šmarnico. Pred leti, ko sem pregledal skoraj vse letnike Lovca (nekaj mi ni bilo dosegljivih), sem opazil, da je Šašelj šmarnico poznal, saj je leta 1930 zapisal: "Dne 22.maja sem videl na Čatežu tri šmarnice (*Phoenicurus ochruros*), ki so letale nad strehami. Tudi v Št.Lovrencu sem jih včasih že opazoval." Še več, odkril sem, da je poznal tudi pogorelčke, saj je za leto 1937 zapisal. "31.maja sem videl 4 pogorelčke na Velikem Vidmu, ki so obletavali sadno drevje. Pri nas so prav redki. Pred kakimi 3-4 leti sem videl tudi 3-4 v Razborah. 7.junija sem videl 2 v Razborah in 2 v Čatežu." Potem ko je že 17.marca videl 2 taščici na Veliki Loki, se je leta 1937 zgodilo tole: "31.maja sem videl na Zaplazu par, ki gnezdi, kakor mi je pravil cerkovnik, že več let v zaplaški cerkvi. Napravila sta si gnezdo na zidnem napušču enega izmed dveh kamenitih stebrov, ki držita cerkveni kor. V cerkev pa prihajata, četudi je zakljenjena, skozi zvonik in vrata, ki vodijo iz cerkve na zvonik, ki so vedno odprta. V gnezdu sta bila dva mladiča, ki sta se v par dneh izpeljala... Kmalu potem sta imela zopet mlade, in ko sem maševal 15.julija zopet na Zaplazu, so gledali že mladiči iz gnezda." Končala pa se je ta zgodba v letu 1941 takole: "Na Zaplazu pa, kjer so več let sem gnezdile v cerkvi, po 1-2 para, in sem jih prej večkrat opazoval v cerkvi in nad cerkveno streho, letos nisem videl nobene, četudi sem tam šestnajstkrat maševal in vselej nalašč pazil nanje. Vendar mi je cerkovnik povedal, da jih je letos videl, toda gnezdile niso."

Edino, kar je pri tej zagonetni zgodbi jasno, je to, da opazovana in opisovana ptica ni modra, pa tudi višnjeva taščica ne. Največja težava je nedvomno ta, da ptica v vseh 12 zapisih ni niti enkrat opisana, čeprav je res, da takšno opisovanje v favnističnih spisih ni v navadi, četudi gre za zelo redko vrsto. Tako nam preostane le to, da skušamo iz opisov vedenja in drugih okoliščin odkriti, o kateri vrsti nam Šašelj tako vztrajno in s tolikšno ljubeznijo pripoveduje. Spreletavanje okrog streh in pobiranje muh s strehe bi najraje pripisali šmarnici, a kaj ko je Šašljeva omemba

šmarnice prag, prek katerega ne moremo in ne smemo. Tudi gnezditev v cerkvi nas vrača k šmarnici in bi bila še celo zanjo spektakularna. Katero vrsto je potemtakem opazoval in popisoval Šašel ob cerkovnikovi asistenci? Položaj je do kraja paradoksalen: objavljenih je dvanajst popisov, opisana gnezditev, poznamo najmanj dva očividca, pa ne moremo niti približno reči, kateri vrsti je pripadala opazovana ptica. Poskusimo še z drugega konca: v cerkvi ne gnezdi ravno veliko vrst ptic, posebno v cerkveni ladji in med mašo ne. Cerkvice na podeželju stoje na gričkih, ki so posebno na kraškem svetu precej kamniti. Šašel pravi, da so ptice, o katerih govori, nenavadno plahe, in če živijo na kamnitem svetu in gnezdijo med skalnimi razpokami, je čisto mogoče, da si je par poiskal gnezdišče v veliki votlini cerkvene ladje. Ali ni čisto mogoče, da je bila opazovana in popisovana, modra ali višnjeva taščica imenovana ptica nihče drug kot slegur *Monticola saxatilis*? Ponovni pregled vseh dvanajstih popisov z Dolenjske in treh iz Bele krajine v Lovcu pokaže, da Šašel slegurja nikdar ne omenja. Torej je mogoče, da ga je nekdanj po kakšni sliki zamenjal in ga potem vse življenje zmotno ogovarjal.

Toda pri pregledu Carniole iz leta 1914 odkrijemo v članku z naslovom Iz ptičjega življenja na Kranjskem v letih 1912 in 1913 izpod peresa znanega naravoslovca Gvidona Sajovica, da je, kakor pravi pisec, "marljivi ptičji opazovalec g.Ivan Šašel v Adlešičih večkrat opazoval slegurja (*Monticola saxatilis* (L.)) Steindrossel." In nadaljuje takole: "Pred nekaj leti so ondi gnezdili slegurji okoli pokopališča pobreškega gradu. Imenovani opazovalec je videl 1.1913 slegurja večkrat v svojem vinogradu na Preložniku nad Adlešiči, kjer je tudi imel par slegurjev gnezdo v škarpni pod vinogradom." Torej je gospod Šašel slegurja zelo dobro poznal in ga potemtakem ni mogel zamenjevati z višnjevo taščico, še zlasti ne, ker je tudi njo opazoval v Adlešičih istega leta kot slegurja. Vsaj tako nam na podlagi njegovega pisma sporoča Sajovic v Carnioli: "Višnjeve taščice (*Erithacus svecica* (L.), *Rosternigus Blaukelchen*), prilete jeseni ali v zimskem času skoraj vsako leto posamezne v Adlešiče, kjer poletavajo navadno okrog cerkve. Mnogokrat se zaletijo v cerkev, kjer ostanejo po par dni in obirajo po stenah in oknih muhe in pajke. 21.X.1913 sta se pokazali pred župniščem v

Adlešičih dve višnjevi taščici in sta ostali ondi nekaj dni." Fenološko še bolj zanimiv pa je zapis, objavljen v Carnioli leta 1917, izpod peresa istega avtorja, Gvidona Sajovica: "Višnjevo taščico je videl Ivan Šašel v Adlešičih 1., 2. in 3.februarja 1914 na cerkveni strehi. Ker so bili takrat prav lepi solnčni in primeroma gorki dnevi, je mogoče, da so se prikazale muhe, ki prezimujejo v velikem številu po razpokah cerkvenega zidovja in so jih taščice pobirale." Ves čas branja Sajovčevih oziroma Šašeljevih zapisov o višnjevi taščici moti predvsem višnjevi taščici povsem neustrezno bivališče. Višnjeva ali modra taščica je tipična močvirska ptica, ki po apneničastem skalovju in cerkvenem ostenju "razen muh" nima kaj iskati, čeprav je znano, da se marsikatera vrsta ob postanku med selitvijo prehranjuje v povsem atipičnem habitatu (npr. bičja trstnica v koruzi). Vendar moramo biti tudi pri presoji močvirja previdni. Srednjeevropska podvrsta *cyanecula* živi v nizkih barjih, kjer ni skal, medtem ko podvrsta *svecica* živi na visokih barjih, kjer so skale, zlasti če gre za manjša barja v tundri ali visokogorju, pogostejše. Predvsem pa podvrsta *svecica* nikdar ne gnezdi v skalovju in še manj v ostenju.

25.aprila 1993 sem obiskal Zaplaz pri Čatežu v bližini Trebnjega na Dolenjskem. Močnejši vtis kot cerkev je napravil name kamnolom, ki leži v hribu, na katerem je sezidana cerkev. Seveda sem takoj pomislil na puščavca *Saxicola solitarius*, ki je po vedenju plaha, po načinu gnezdenja pa presenetljivo priljudna ptica. Poleg šmarnice in slegurja je tudi puščavec ptica, ki rada gnezdi v notranjosti nedokončanih ali opuščeni stavb. Zaplaška cerkev je svojčas večidel samevala, župnik Šašel je v njej maševal le nekajkrat na leto. Je mar mogoče, da je ornitolog Šašel živel v zmotnem prepričanju, da opazuje tako v Adlešičih kot v Zaplazu višnjevo taščico, v resnici pa se je srečeval s puščavcem? Seveda se moramo vprašati, kaj bi lahko bil vzrok takšni dokaj neverjetni zamenjavi, saj se ptici dobro ločita tako po obarvanosti kot po velikosti. Zamenjava bi bila mogoče edinole na podlagi imena, saj je tudi puščavec višnjeve, to je nebesno modre barve. Je zamenjavo morda zakrivil urednik Carniole, ko je nemara tako določil ptico, ki jo je ljubiteljski opazovalec župnik Šašel le opisal? Da bi potrdil to domnevo, bo treba poiskati župnikova pisma

uredniku Carniole iz daljnega leta 1913.

Sicer pa sem o gnezdenju v zaplaški cerkvi zbral tudi prgišče drugih podatkov. Ob prvem obisku je cerkovnikov sin povedal, da je bilo na desnem stebru videti nekaj bilk. Mož, ki je za gnezda menil, da so packarija, je povedal, da je bilo včasih med mašo videti rjavo, za pedenj veliko ptico (tako je pokazal s prsti), kar pa je bilo moteče. Ta pripoved nas znova pušča na razpotju: po barvi bi bila lahko samica puščavca, po velikosti pa bi lahko bila samo šmarnica.

Ob svojem drugem obisku mesec dni kasneje, 23.maja, sem od cerkovnika zvedel, da v cerkvi občasno gnezdi kraljiček. Iz pogovora sem razbral, da gre za šmarnico. Še večje razočaranje pa je bilo, ko sem zvedel, da kamnoloma pred drugo svetovno vojno še ni bilo. Vendar je že po imenu Zaplaz mogoče sklepati, da je bil zaselek svojčas za plazom, kar pomeni najmanj to, da je bilo pobočje od nekdanj kamnito.

Po vsem povedanem je gotovo le to, da vse to domala 30-letno obdobje ni bila opazovana *Luscinia svecica*. Gnezditve na kraškem prebivališču oz. v cerkvi ni mogoče vskladiti z njenim siceršnjim življenjskim prostorom. Žal odpade tudi možnost, da bi Šašelj na terenu res opazoval višnjevo taščico, v cerkvi pa bi gnezdila šmarnica, saj je gnezdeči par opazoval tudi sam med maševanjem. Končno govori proti modri taščici tudi podatek, da je bila v Adlešičih opazovana 1., 2. in 3.februarja, torej sredi zime. Modra taščica je selivka: srednjeevropska podvrsta se seli skozi naše kraje šele konec marca, skandinavski pa celo šele konec aprila. Tako tudi to zimsko opazovanje govori v prid domnevi o puščavcu, ki je v predelih z milo zimo stalnica.

Zgodba o višnjevi taščici ostaja tako še naprej odeta v skrivnost, to pa pomeni, da bo ta najbolj neverjetna zgodba v slovenski ornitologiji še dolgo živela.

LITERATURA

ERJAVEC F.(1870): Domače in tuje živali v podobah. III.Ptice. Celovec.

FREYER, H.(1842): Fauna der in Krain bekannten Säugetiere, Vögel, Reptilien und Fische. Laibach.

PONEBŠEK, B.(1912): Višnjeva taščica. Lovec.

SAJOVIC, G.(1913): Iz ptičjega sveta na Kranjskem v letih 1912-1913. Carniola.

SAJOVIC, G.(1917): Ornitologični zapiski za Kranjsko v letih 1914 do 1916. Carniola.

SCHULZ, F.(1890): Verzeichnis der bisher in Krain beobachteten Vögel. Mittheilungen des Mussealvereins für Krain. Laibach.

ŠAŠELJ, I.(1922-25): Ornitološki zapiski za Belo krajino. Lovec.

ŠAŠELJ, I.(1926-41): Ornitološki zapiski za Št.Lovrenc ob Temenici in njegovo okolico. Lovec.

POVZETEK

V svojih ornitoloških poročilih, objavljenih v časnikih Carniola in Lovec, župnik Ivan Šašelj večkrat opisuje svoja srečanja z višnjevo taščico *Luscinia svecica* v krajih, kjer je služboval. V Adlešičih v Beli krajini naj bi bil višnjevo taščico že leta 1913 opazoval pri njenem pobiranju hrane s cerkvenih zidov, kar bi bilo za ptico mokrih prebivališč zelo nenavadno, neglede na jesenske in zimske datume opazovanja. Še bolj nenevadna pa so spomladanska opazovanja te višnjeve taščice imenovane ptice v okolici Zaplaza na Dolenjskem, kjer je v tridesetih letih tudi gnezdila v notranjosti tamkajšne cerkve. Glede na to, da je župnik po zapisih sodeč poznal tako šmarnico *Phoenicurus ochruros* kot slegurja *Monticola saxatilis*, ki bi bila oba lahko gnezdila v notranjščini, preostane kot najverjetnejši gnezdilec puščavec *Monticola solitarius*. Domneva se zdi toliko verjetnejša, ker je svet za cerkvijo kamnit, v novejšem obdobju je tu obratoval ne ravno majhen kamnolom. Tako je povsem mogoče, da je župnik že od samega začetka puščavca zmotno imenoval višnjevo taščico.

SUMMARY

In his ornithological reports published in the journals Carniola and Lovec, Ivan Šašelj, a parish priest, described his encounters with the Bluethroat *Luscinia svecica* from places where he worked. In 1913 he supposedly observed this species at Adlešiči in Bela krajina while the bird was picking food from the church walls. In view of the fact that this bird inhabits swampy and marshy thickets, this seems very strange indeed, irrespective of the autumn and winter dates of its observations. Even more strange are the spring observations from the 30's in the vicinity of Zaplaz in the Dolenjska region, where this so-called Bluethroat bred in the interior of the local church. Considering that the priest was familiar, judging from his reports, with the Black Redstart *Phoenicurus ochruros* and the Rock Thrush *Monticola saxatilis*, both of which could have bred within the church walls, only the Blue Rock Thrush *Monticola solitarius* remains as the probable breeder. This supposition seems so much more likely owing to the fact that the countryside to the rear of the church is rocky and that a fairly large quarry was in operation in this area not so long ago. Thus it seems very possible that from the very beginning the priest erroneously called the Blue Rock Thrush a Bluethroat.

Iztok Geister, Pokopališka pot 13, 4202 Naklo

Ornitofavna ribnika Vrbje v spodnji Savinjski dolini in njegova naravovarstvena problematika

Birds of Vrbje pond in the Lower Savinja valley, and a look at its conservationist complexity

Milan VOGRIN

V spodnji Savinjski dolini je le malo stoječih voda. Med večje lahko prištevamo le novo nastalo umetno Žovneško jezero (zadrževalnik), Braslovško jezero in ribnik Vrbje ob Savinji.

Ptice na teh novo nastalih vodnih površinah ni preučeval še nihče, kratko poročilo o pticah ribnika Vrbje sta napisala KRONOVŠEK (1992) in KROPIVŠEK (1993b), o jezeru Žovnek pa KROPIVŠEK (1994). V letu 1994 se je ponudila priložnost, da podrobneje preučim ornitofavno ribnika Vrbje in njegove okolice ter se seznanim z naravovarstveno problematiko tega območja.

OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Obravnvano območje je veliko 33,22 ha (Slika 1). Od tega ribnik Vrbje pokriva 13,49 ha. Kopne površine je 19,73 ha (Nivo 1980).

Območje, kjer je danes ribnik, je bilo v preteklosti divje odlagališče odpadkov, kjer so predhodno, prav tako nelegalno, kopali gramoz (Nivo 1980). Predel je bil saniran, na delu območja pa je leta 1975 nastal ribnik, namenjen predvsem ekstenzivnemu ribogojstvu (Nivo 1980). V osemdesetih letih pa je bil predstavljen predlog ureditve športno rekreacijskega centra "ŠRC" Vrbje, a ni bil realiziran.

Ribnik Vrbje leži približno 1 km južno od Žalca. Najbližje naselje je vas Vrbje, po katerem je dobil tudi ime. Na južni strani teče reka Savinja, ki jo od ribnika ločuje visokovodni nasip. Po kroni nasipa je speljan tudi kolovoz. Tukaj je pas drevja in grmovja, podobnega okoliški vegetaciji, ki ga popestruje rdeči bor *Pinus sylvestris*. Na zahodni strani, tik ob ribniku, je pet bajerjev za vzrejo rib, ki pa ne služijo svojemu namenu.

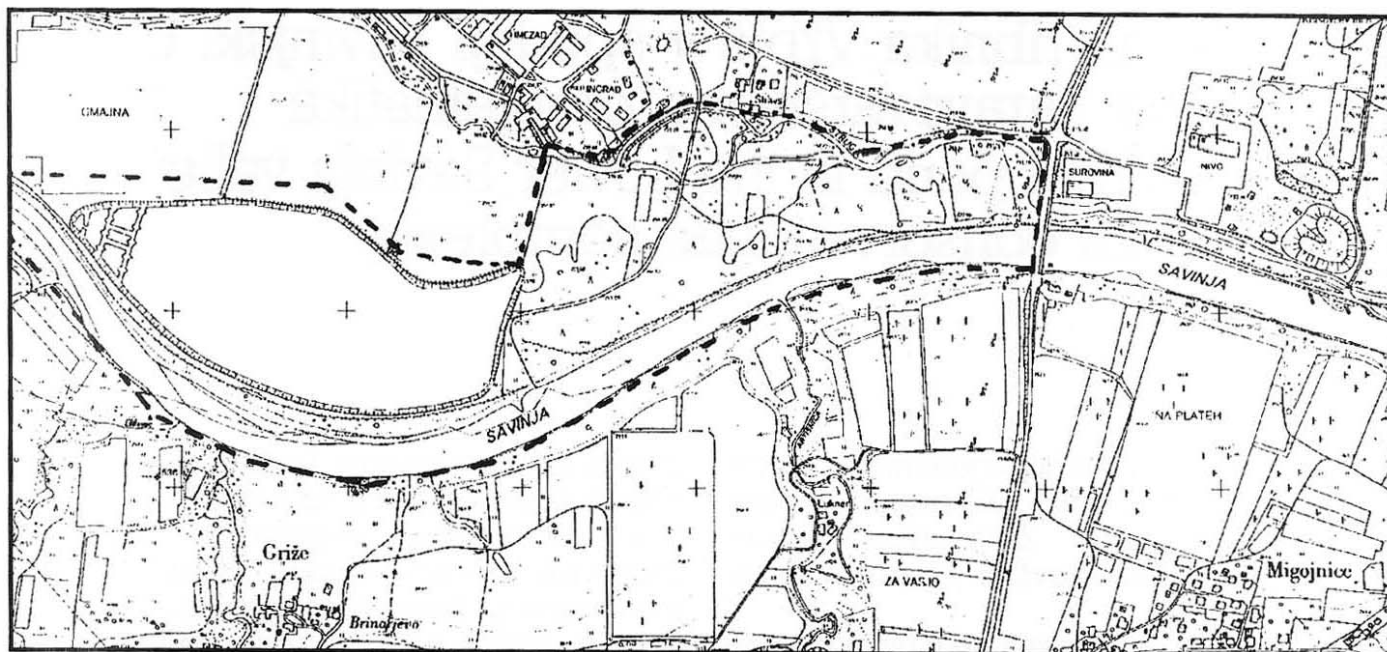
Voda v ribnik priteka iz Savinje po Strugi oziroma Podvinsko žalskem kanalu, ki je nastal

zaradi pogona mlinov in žag (Vovk 1993). Ribnik doseže globino do 2 m. Na SZ delu je širok pas emerzne vegetacije, ki oblikuje močvirje (VOGRIN v tisku). Sestavljena je predvsem iz širokolistnega rogoza *Typha latifolia*, nekaj pa je tudi ozkolistnega rogoza *T. angustifolia*. Razširjena je tudi drugod, vendar v precej ožjem obsegu. Širokolistni rogoz skoraj v celoti porašča tudi večino bajerjev. Uspeva tudi submerzna in flotantna vegetacija (kodravi dristavec *Potamogeton crispus*, plavajoči dristavec *P. natans*, češljati dristavec *P. pectinatus*, klasasti rmanec *Myriophyllum spicatum*, vodna kuga *Elodea canadensis* in mala vodna leča *Lemna minor*). Veliko je tudi alg. Ribnik je močno evtrofiran.

Brežine ribnika in bajerjev so večinoma strme. Še posebno bregovi ribnika so zaraščeni z ruderalno vegetacijo, predvsem sinjezeleno robido *Robus caesius*. Ob bajerjih in ob ribniku v tem delu raste tudi bela vrba *Salix alba*.

Na severni strani se skoraj vse do ribnika razprostirajo hmeljišča. Na vzhodni strani so ostanki loke s posameznimi travniki in njivami. Tukaj je nekaj posameznih pasov grmovja med kanali. Ob Strugi je še del poplavnega gozda, najverjetneje gre za ostanek združbe jelševja z belim gabrom. Bogato uspevajo črna jelša *Alnus glutinosa*, beli gaber *Carpinus betulus*, čremsa *Prunus padus*, enovratni glog *Crataegus monogyna*, rdeči dren *Cornus sanguinea*, navadna kalina *Ligustrum vulgare*... Zaradi neposredne bližine Struge je log ob visokih vodah občasno poplavljen. Tukaj je tudi dovozna cesta, ki pelje naprej v Vrbje oziroma do lokalne ceste Žalec - Griže.

Na južnem delu, tik ob ribniku, teče Savinja. Reka ima v tem delu tudi dve večji prodišči in nekaj erodiranih strmih bregov.

Slika 1: Obravnavano območje (1:25,000)

Figure 1: The dealt with area (1 : 25,000)

METODE DELA

1. Terenski del

Prva opazovanja sem opravil že v letu 1993. Načrtno pa sem opazoval od začetka januarja 1994 do konca februarja 1995, ko sem opazoval po pentadah. Od 73 pentad, kolikor jih ima leto, sem jih skupaj popisal 44 (od leta 1993 do februarja 1995). V tem času sem opravil 57 terenskih dni. V sistematskem delu navajam tudi vrste, ki sem jih opazoval po februarju 1995 (do novembra 1995).

Gnezdilke sem popisoval po kartirni metodi (BIBBY, BURGESS, HILL 1992). Popise kopenskega dela sem opravil v naslednjih dnevih leta 1994: 13.3., 18.4., 2.5., 11.5., 3.6., 16.6. in 23.6.. Popisoval sem v zgodnjih jutranjih urah. Za celoten popis (19,73 ha) sem porabil 2 do 3 ure. Vrste, ki gnezdiijo na ribniku, sem popisoval 28.6. 1993 in 1.07. 1994. Obakrat sem pregledal celoten ribnik tako, da sem brodil po vodi. Nočna popisa sem opravil 17.3. in 20.5. 1994. Ocenjujem, da so bile s takšnimi popisi narejene minimalne napake pri štetju gnezdečih parov. Pri določevanju vrst sem si pomagal z daljnogledoma (8x40, 7x50) in teleskopom (60x80). Ptice sem tudi lovil v stoječe najlonske mreže, jih obročkal, opravil biometrične meritve in jih na mestu ulova izpustil.

Med ugotovljenimi vrstami ptic štejem med vodne vrste naslednje družine (KALBE 1981): ponirke Podicipedidae, kormorane

Phalacrocoracidae, čaplje Ardeidae, race Anatidae, mokože Rallidae, deževnike Charadriidae, sabljjarke Recurvirostridae, sloke in kljunače Scolopacidae, galebe Laridae in čigre Sternidae.

Na osnovi opazovanj sem pojavljajoče se ptičje vrste razdelil na dve skupini:

* gnezdilce (vrste na obravnavanem območju gnezdiijo ali pa je njihovo gnezdenje verjetno - verjetni gnezdilci),

* negnezdilce (vrste, ki na obravnavanem območju ne gnezdiijo. Lahko gnezdiijo v neposredni bližini -v radiusu približno 1 km - ali pa se pojavljajo samo v času preleta, na zimovanju ali tukaj letujejo).

V tekstu uporabljam naslednje okrajšave:

G - gnezdilec, breeder

N - negnezdilec, non-breeder

os.: osebek, individual

l.p.: letno perje, summer plumage

og.: se oglašča, singing, calling

A - prvo spom. opaž., first spring observ.

B - zadnje spom. opaž., last spring observ.

C - prvo jesen. opaž., first autumn observ.

D - zadnje jesen. opaž., last autumn observ.

2. Statistični del

Za vse vodne vrste ptic podajam pogostnost pojavljanja (frekvenco):

$$F = m \times 100/M$$

m - število popisov, v katerih se je vrsta pojavila

Slika 1: Ribnik Vrbje, 27.7.1993. V začetnem delu ribnika Vrbje (zahodni del) prevladuje močna obrežna zarast. Na teh zaraščenih brežinah gnezdi močvirska trstnica, v času preleta pa se tukaj zadržujejo predvsem ptice pevke. (M. Vogrin)

Figure 1: Vrbje pond, July 27th 1993. The banks of its western part are overgrown with dense vegetation. This is the breeding habitat of the Marsh Warbler, while during migration period mainly Passeriformes are seen here. (M. Vogrin)

M - število vseh popisov
Vrsta se pojavlja:

posamično	1-25%
raztreseno	25-50%
pogosto	50-75%
zelo pogosto	75-100%

Za vse gnezdilce obravnavanega področja podajam dominanco, tudi za vse vodne vrste v celoletnem obdobju.

$$D = n/N \times 100$$

n - število osebkov določene vrste v popisu
N - število vseh osebkov v popisu

Vrste so lahko:

evdominantne	nad 10%
dominantne	5-10%
subdominantne	2-5%
recendentne	1-2%
subrecendentne	pod 1%

Za vse gnezdeče vrste podajam tudi gostoto, in sicer kot število gnezdečih parov na 10 ha.

Številčnost nekaterih vrst prikazujem tudi grafično, s petdnevnimi (pentadnimi) viški (največje število osebkov vrste v pentadi).

REZULTATI

V obravnavanem območju (Slika 1) sem ugotovil 123 vrst. Od tega jih med gnezdilce spada 35.

Pri lovu je bilo v času načrtnih opazovanj

(januar 1994-februar 1995) ujetih 50 osebkov, ki so pripadali 14 vrstam.

Na obravnavanem območju je bila med gnezdilskimi najvišja stopnja dominantnosti dosežena pri črni liski in črnoglavki (dominantna stopnja 9,3%) (Tabela 1).

V celoletnem obdobju doseže pri vodnih vrstah najvišjo stopnjo dominantnosti črna liska z 62,6% (Tabela 2). Med evdominantne vrste spada še mlakarica z 22,2%. Med vodnimi vrstami dominantnih vrst ni. Med subdominantne vrste sodijo mali ponirek, žvižgavka in zelenonoga tukalica. Recendentna vrsta je siva čaplja. Druge vodne vrste so subrecendentne.

Pri frekvenci akvatičnih vrst je bila najvišja stopnja v celoletnem obdobju dosežena pri mlakarici s 93% in črni liski z 80,7% (Tabela 2). Obe vrsti sta zelo pogosti. Med pogoste vrste pa spadajo mali ponirek, siva čaplja in zelenonoga tukalica.

Med akvatičnimi vrstami doseže najvišjo gostoto v gnezditvenem obdobju črna liska s 5,9 para/10 ha, med terestričnimi gnezdilskimi pa črnoglavka s 4,1 para/10 ha (Tabela 1).

Ribnik pa ni pomemben samo v času gnezditve, za nekatere vrste tudi v obdobju preleta in zimovanja. Takšen primer so predvsem črna liska, zelenonoga tukalica in žvižgavka. Gostota pri črni liski je do 346 osebkov/10 ha (januar), pri zelenonogi tukalici do 17 osebkov/10 ha (januar) in pri žvižgavki več kot 10 osebkov/10 ha (december, januar).

V času preleta je gostota pri teh vrstah še višja. Tako je pri žvižgavki do 54 osebkov/10

Vrsta	n	D	G
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	7!	8,1	5,2
<i>Podiceps cristatus</i>	7!	8,1	5,2
<i>Ixobrychus minutus</i>	1	1,2	0,7
<i>Anas platyrhynchos</i>	2	2,3	1,5
<i>Coturnix coturnix</i>	1	1,2	0,5
<i>Phasianus colchicus</i>	3	3,5	1,5
<i>Gallinula chloropus</i>	3	3,5	1,5
<i>Fulica atra</i>	8	9,3	5,9
<i>Vanellus vanellus</i>	1	1,2	0,5
<i>Columba palumbus</i>	1	1,2	0,5
<i>Jynx torquilla</i>	1	1,2	0,5
<i>Dendrocopus major</i>	1	1,2	0,5
<i>Motacilla flava</i>	1	1,2	0,5
<i>Motacilla alba</i>	1	1,2	0,5
<i>Erithacus rubecula</i>	2	2,3	1,0
<i>Saxicola torquata</i>	2	2,3	1,0
<i>Turdus merula</i>	4	4,7	2,0
<i>Turdus philomelos</i>	1	1,2	0,5
<i>Turdus pilaris</i>	2	2,3	1,0
<i>Acrocephalus palustris</i>	6	7,0	3,0
<i>Sylvia atricapilla</i>	8	9,3	4,1
<i>Phylloscopus collybita</i>	1	1,2	0,5
<i>Parus caeruleus</i>	1	1,2	0,5
<i>Parus palustris</i>	1	1,2	0,5
<i>Parus major</i>	2	2,3	1,0
<i>Aegithalos caudatus</i>	1	1,2	0,5
<i>Oriolus oriolus</i>	1	1,2	0,5
<i>Lanius collurio</i>	2	2,3	1,0
<i>Pica pica</i>	1	1,2	0,5
<i>Corvus cornix</i>	1	1,2	0,5
<i>Fringilla coelebs</i>	3	3,5	1,5
<i>Serinus serinus</i>	4	4,7	2,0
<i>Carduelis carduelis</i>	1	1,2	0,5
<i>Carduelis chloris</i>	1	1,2	0,5
<i>Emberiza citrinella</i>	3	3,5	1,5
Skupaj	86		

Tabela 1. Stopnja dominance in gostota gnezdilcev v območju ribnika Vrbje z okolico (N=število parov, D=dominanca (%), G=gostota (št. parov/10ha), ! - podatek iz leta 1993)

Table 1: Degree of dominance and breeding density in the area of Vrbje pond and its vicinity (N = No. pairs, D = dominance (%), G = density (No. pairs/10 ha), ! = datum from 1993)

Vrsta	m	F	n	D
<i>Tachybaptus rufficollis</i>	37	64,9	354	2,3
<i>Podiceps cristatus</i>	19	33,3	134	0,9
<i>Podiceps griseigena</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Phalacrocorax carbo</i>	1	1,8	2	<0,1
<i>Ixobrychus minutus</i>	2	3,5	2	<0,1
<i>Ardea cinerea</i>	39	68,4	167	1,1
<i>Egretta alba</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Ciconia nigra</i>	2	3,5	2	<0,1
<i>Cygnus olor</i>	25	43,9	198	1,3
<i>Tadorna tadorna</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Anas platyrhynchos</i>	53	93,0	3349	22,2
<i>Anas crecca</i>	17	29,8	60	0,4
<i>Anas strepera</i>	12	21,0	38	0,3
<i>Anas penelope</i>	21	36,8	441	2,9
<i>Anas acuta</i>	1	1,8	2	<0,1
<i>Anas clypeata</i>	10	17,5	28	0,2
<i>Anas querquedula</i>	12	21,0	73	0,5
<i>Aythya ferina</i>	19	33,3	63	0,4
<i>Aythya fuligula</i>	12	21,0	20	0,1
<i>Rallus aquaticus</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Gallinula chloropus</i>	31	54,4	362	2,4
<i>Fulica atra</i>	46	80,7	9449	62,6
<i>Recurvirostra avosetta</i>	1	1,8	2	<0,1
<i>Charadrius dubius</i>	12	21,0	72	0,5
<i>Vanellus vanellus</i>	10	17,5	29	0,2
<i>Gallinago gallinago</i>	4	7,0	7	<0,1
<i>Limosa limosa</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Philomachus pugnax</i>	6	10,5	35	0,2
<i>Calidris minuta</i>	1	1,8	2	<0,1
<i>Tringa nebularia</i>	7	12,3	9	<0,1
<i>Tringa ochropus</i>	6	10,5	12	0,1
<i>Tringa glareola</i>	6	10,5	38	0,3
<i>Tringa totanus</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Tringa erythropus</i>	1	1,8	1	<0,1
<i>Actitis hypoleucos</i>	9	15,8	25	0,2
<i>Larus ridibundus</i>	10	17,5	103	0,7
<i>Larus minutus</i>	1	1,8	2	<0,1
<i>Chlidonias hybrida</i>	1	1,8	1	<0,1

Tabela 2. Stopnja dominance in frekvence pojavljanja vodnih vrst v celotnem obdobju opazovanja (marec 1993 do februar 1995 (m=število popisov, v katerih se je vrsta pojavila, F=frekvenca pojavljanja (%), n=število osebkov določene vrste, opaženih v vseh popisih, D=dominanca (%), število vseh popisov (M)=57)

Table 2: Degree of dominance and frequency of occurrence by aquatic species in the entire observation period from March 1993 to February 1995 (m = No. records during which species occurred, F = frequency of occurrence (%), n = No. individuals of certain species observed during all mappings, D = dominance (%), No. of all mappings (M) = 57)

Slika 2: Ribnik Vrbje, 15.4.1995. Praznjenje ribnika v razmnoževalnem obdobju škoduje mnogim vrstam, predvsem vodnim vrstam ptic in dvoživkam. Po drugi strani pa izpraznjen ribnik privablja nekatere ptice, predvsem sive čaplje, ki tukaj na lahek način pridejo do hrane. (*M. Vogrin*)

Figure 2: Vrbje pond, April 15th 1995. Discharge of the pond in the breeding season is detrimental to many species, particularly aquatic birds and amphibians. On the other hand, the discharged pond attracts certain birds, especially Grey Herons. (*M. Vogrin*)

ha (november), pri črni lisiki do 369 osebkov/10 ha (november) in pri zelenonogi tukalici do 27 osebkov/10 ha (avgust).

SISTEMATSKI DEL

V sistematskem delu navajam vse vodne vrste, ki sem jih ugotovil na ribniku Vrbje in v njegovi okolici. Če je bila vrsta opazovana manj kot trikrat, navajam vse podatke. Seznamu dodajam rjavega lunja in škrančarja, ter favnistično zanimivi rumeno pastirico in brinovko.

Mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, G

Njegovo pojavljanje je odvisno od režima praznjenja in polnjenja ribnika. Na ribniku gnezdi. V letu 1993 je gnezdilo vsaj sedem parov (25.6.). V letu 1994 sta bili najdeni le dve gnezdi (1.7.). Številčnejši je postal v poznem poletju, posebej v letu 1994 (Slika 2). Gre za prišleke, ki jih je verjetno pritegnilo bogato vodno rastlinstvo, ki se je tega leta razbohotilo v plitvem ribniku. Med rastlinjem lovi v glavnem žuželke in njihove ličinke.

Sivogri ponirek *Podiceps griseigena*, NG

Edino opazovanje te vrste na ribniku je bilo zabeleženo 17.12.1993 (1 os.).

Čopasti ponirek *Podiceps cristatus*, G

Gnezditelj ribnika. Njegovo pojavljanje in gnezditelj sta odvisna od tega, ali je ribnik napolnjen z vodo ali ne, in tudi od rib. V letu 1993, ko so bile ribe v ribniku, je gnezdilo sedem (7) parov (28.6.). Njegova gnezditvena gostota na ribniku doseže 5,2 para/10 ha, kar se približa gostoti, ki je bila ugotovljena na ribnikih v Račah (VOGRIN 1989). V letu 1994 so

se ponirki na ribniku pojavili že 6.3. (5 os.), vendar so kasneje zaradi izpusta vode izginili. Pojavili so se spet konec maja (31.5., 2 para), ko je bil ribnik ponovno napolnjen. Čeprav so bili na ribniku vse do oktobra, niso gnezdili, kar gre pripisati pomanjkanju hrane (rib).

Veliki kormoran *Phalacrocorax carbo*, NG

Eno opazovanje: 26.10.1994 (2 os.).

Mala bobnarica *Ixobrychus minutus*, G

Izredno skrivnostna vrsta. Čeprav je bila evidentirana le dvakrat, na bajerjih ob ribniku gnezdi. Opazovanji:

1.7.1994 (samec)

6.9.1994 (samec)

Izredno zanimivo je, da mala bobnarica gnezdi tukaj v čistem setoju rogoza. Trstičja, ki je sicer njen primarni habitat, tukaj sploh ni.

Velika bela čaplja *Egretta alba*, NG

Eno opazovanje: 17.12.1993. (1 os.).

Siva čaplja *Ardea cinerea*, NG

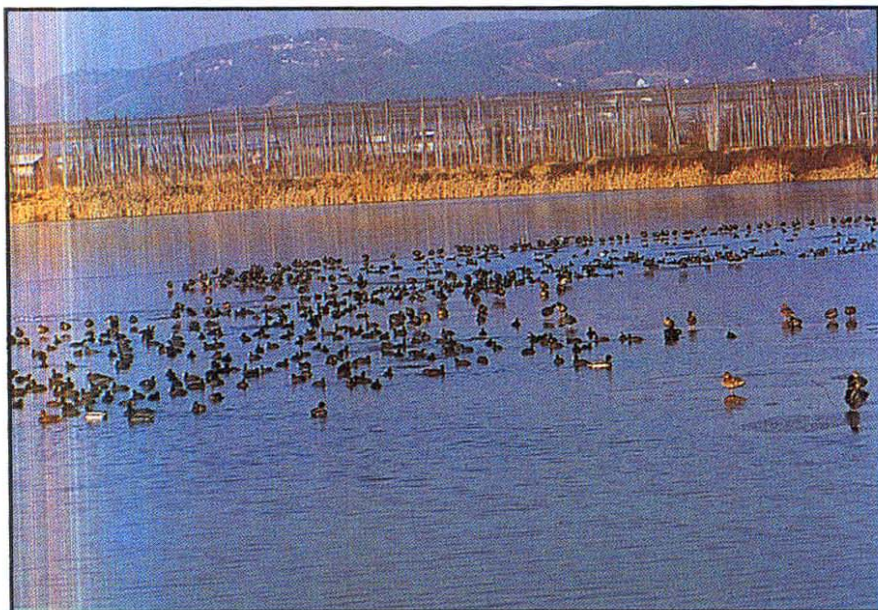
Ob ribniku ne gnezdi. Ob njem se najpogosteje zadržujejo le posamezni osebk. V večjem številu se pojavi v času praznjenja ribnika, ko v plitvi vodi lažje pride do hrane (VOGRIN, VOGRIN 1995). Tako je bilo 18.3.1994, ko je bil ribnik prazen, opazovanih 21 osebkov.

Črna štokrlja *Ciconia nigra*, NG

Opazena je bila dvakrat: 26.4.1993 en (1) odrasel osebek (KROPIVŠEK 1993b) in 11.5.1994, prav tako en odrasel osebek, ki se je prehranjeval v izpraznjenem ribniku.

Labod grbec *Cygnus olor*, NG

Opazjen je bil v zimskem času, in sicer od 14.10. do 6.3. Največje število zabeleženih osebkov je bilo dvanajst (12). Zanimivo je, da

Slika 3: Ribnik Vrboje, 4.12.1994. V zimskem času na ribniku prezimuje veliko število vodnih ptic, predvsem črnih lisk. (M. Vogrin)

Figure 2: Vrboje pond, December 4th 1994. Numerous aquatic birds spend the winter here, especially Coots. (M. Vogrin)

prezimuje, kljub temu da ribnik skoraj popolnoma ali v celoti zamrzne in se v tem času ne umakne na nezaledenelo Savinjo. V tem času se zadržujejo na ledu. 21.10.1994 se je pojavila družina z dvema odraslima labodoma in petimi mladimi osebki. Samec je bil obročkan s številko AA 1058. Obročkan je bil v Nemčiji (Radolfzell) (Šere, pisno). Največja ugotovljena gostota je bila 8,9 osebka/10 ha (februar), v prezimovalnem obdobju pa 8, 1 osebka/10 ha (december, januar).

Duplinska gos *Tadorna tadorna*, NG

Edino opazovanje te vrste sem zabeležil 15.1.1994, ko je bila opazovana odrasla samica. Ta vrsta se v notranjosti Slovenije redko pojavlja. To opazovanje je bilo prvo znano celinsko opazovanje te vrste v zimskem času (SOVINC, 1994).

Mlakarica *Anas platyrhynchos*, G

Tu je vse leto (Slika 5). Zabeležene so dnevne lokalne migracije na reko Savinjo in z nje. Tukaj tudi gnezdi. Podatki o gnezdenju:

26.4.1993 - najdeno gnezdo ob Savinji z osmimi jajci

16.6.1994 - samica s sedmimi mladiči plava v ribniku

Najvišjo gostoto mlakarica na ribniku doseže meseca novembra (218 osebkov/10ha). V času prezimovanja je gostota nižja - do 91,8 osebka/10 ha (januar).

Kreheljc *Anas crecca*, NG

Posamezni osebki se pojavljajo v času preleta. Pojavlja se tudi v zimskih mesecih, vendar se tukaj ne zadržujejo trajno.

19.3.1993 (4 os.) - B

20.9.1994 (1 os.) - C

Konopnica *Anas strepera*, NG

Pojavlja se v času jesenskega preleta, tukaj tudi prezimuje. Zanimivejša opazovanja:

21.10.1994 (samec v l.p.)

29.12.1994 (1 par)

18.1.1995 (4 os. - dva samca v l.p., dva mladostna samca se golita v l.p.)

Zvižgavka *Anas penelope*, NG

Pojavlja se v jesenskem in zimskem obdobju. V letu 1994 je bila zabeležena tudi v večjem številu (max.: 14.11.) - (73 os.). Vzrok je prav gotovo bogato vodno rastlinstvo in alge, s katerimi se hrani. Pri prehranjevanju so bili opazovani konflikti med njo in črno lisko. V manjšem številu na ribniku Vrboje tudi prezimuje. V tem času doseže gostoto do 13,3 osebka/10 ha (januar). Povprečna gostota v obdobju prezimovanja (december, januar) je 9 osebkov/10 ha.

6.9.1994. (2 os.) - C

Dolgorepa raca *Anas acuta*, NG

Eno opazovanje 10.11.1994 (2 os.)

Reglja *Anas querquedula*, NG

Pojavlja se v času spomladanskega in jesenskega preleta. Nekatera opazovanja:

13.3.1994 (3 os.) - A

14.4.1994 (4 os.) - B

23.8.1994 (4 os.) - C

20.9.1994 (1 os.) - D

Žličarica *Anas clypeata*, NG

Opazena spomladi in jeseni. Pogostejša v jesenskem času, kar je verjetno povezano tudi s praznim ribnikom v spomladanskem času. Nekaj opazovanj:

Slika 4: Ribnik Vrbje, 3.4.1994. Reglja
Anas querquedula (M. Vogrín)
Figure 4: Garganey *Anas querquedula*,
Vrbje pond, April 3rd 1994 (M. Vogrín)

18.4.1994 (1 par)
26.8.1994 (1 os.)
24.10.1994 (4 os.)
14.11.1994 (6 os.) - D

Sivka *Aythya ferina*, NG

Opazovana od 1.9. (94) do 6.3. (94).
Največje število opaženih osebkov (9) je bilo registriranih 14.11.1994. Na ribniku tudi prezimuje. V tem času doseže gostoto do 5,2 osebkov/10 ha (december).

Čopasta črnica *Aythya fuligula*, NG

Registrirana v jesenskem in zimskem obdobju od 20.9.1994.

Veliki žagar *Mergus merganser*, NG

Eno opazovanje, in sicer 4.2.1995, ko sem opazoval odraslo samico.

Črni škarnik *Milvus migrans*, NG

Eno opazovanje: 6.4.1993 (1 os.)

Rjavi lunj *Circus aeruginosus*, NG

Videl sem ga le 14.4.1995, ko je prek ribnika letel odrasel samec.

Škrjančar *Falco subbuteo*, NG

Opazovan 7.9.1994 (2 os.) zgodaj zjutraj, ko je bilo še mračno. 16.8. 1995 sem opazoval odrasel osebek, ki je letal tik nad vodo in lovil kačje pastirje.

Mokož *Rallus aquaticus*, NG

Registriran je bil le 14.11.1994 (1 os.)

Grahasta tukalica *Porzana porzana*, NG

Zgodaj zjutraj sem 17.9.1995 v mrežo ujel mlad osebek.

Zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*, G

Na ribniku gnezdi. V letu 1994 sta bili 1.7. najdeni dve gnezdi z jajci. Tega leta je en par gnezdil tudi na Strugi. Zanimiva so pozno poletna, jesenska in zimska opazovanja, ko

se pojavlja v večjem številu. Največ osebkov je bilo zabeleženih meseca avgusta, in to kar 37, gostota je bila takrat 27,4 osebkov/10 ha. V zimskem času (december, januar) njena gostota doseže do 18,5 osebkov/10 ha. Povprečna gostota v tem obdobju pa je 11,5 osebkov/10 ha. Ribnika ne zapusti niti takrat, ko je skoraj povsem zaledenel - več kot 9/10 (npr. 28 in 29. 12. 1994, 25 osebkov).

Črna liska *Fulica atra*, G

Gnezdilka ribnika. V letu 1993 je gnezdilo 8 parov, prav toliko tudi v letu 1994. Gnezdo z jajci in mladiči sem našel 28.6.1993 in 1.7.1994. V večjem številu se pojavi poleti, gre za poletne in preletne goste. V velikem številu tudi prezimuje. Največ osebkov je bilo zabeleženih meseca novembra. Njihova gostota je bila takrat 369 osebkov/10 ha. V obdobju prezimovanja je njena gostota še vedno izredno visoka, saj doseže do 346 osebkov/10 ha (januar). Povprečna gostota v zimskem času (december, januar) je 182 osebkov/10 ha.

Mali deževnik *Charadrius dubius*, G

Gnezdilec prodišč Savinje. Uspešnost gnezditve je odvisna od višine vode v Savinji oziroma od nenadnih visokih voda, ki lahko poplavijo njegova gnezdišča. Tudi prodišča, njegov življenjski prostor, vse bolj izginjajo. Nekatera se zaraščajo, z drugih pa odvažajo gramoz. Prvič zabeležen 13.3.1994 (3 os.). Leta 1994 je poskusil gnezditi tudi v izpraznjenem ribniku, vendar je narasla voda gnezdo uničila. Značilno je njegovo zadrževanje ob ribniku predvsem v času preleta (marec, april).

Slika 5: Ribnik Vrbje, 14.11.1994, žvižgavka *Anas penelope*. (M. Vogrin)
 Figure 5: Eurasian Wigeon *Anas penelope*, Vrbje Pond, November 14th 1994 (M. Vogrin)

Priba *Vanellus vanellus*, G

Leta 1994 je en par poskusil gnezditi v takrat izpraznjenem ribniku. Ko je voda konec maja spet narasla, je uničila narejeno gnezdo. Zadnjič je bila zabeležena 3.6.1994 (2 os.). 21.5.1994 se je v praznem ribniku zadrževalo osem (8) osebkov.

Sabljarka *Recurvirostra avosetta*, NG

Edino opazovanje te pri nas redke vrste zabeleženo 11.5.1994, opazovana sta bila dva (2) odrasla osebka v takrat izpraznjenem ribniku.

Mali prodnik *Calidris minuta*, NG

Dva (2) osebka zabeležena 11.5.1994 v izpraznjenem ribniku.

Togotnik *Philomachus pugnax*, NG

Opazovan na spomladanskem preletu. Nekatera opazovanja:

- 19.3.1993 (1 os.) - A
- 11.5.1994 (16 os.)
- 31.5.1994 (3 os.) - B

Črni martinec *Tringa erythropus*, NG

Edino opazovanje: 13.9.1994 (1 os.)

Rdečenogi martinec *Tringa totanus*, NG

Registracija: 28.6.1994 (1 os.)

Zelenonogi martinec *Tringa nebularia*, NG

Opazovan spomladi in jeseni. Opazovanja:
 11.4.1994 (1 os.)
 11.5.1994 (1 os.)
 26.8.1994 (1 os.)
 7.9.1994 (1 os.)

Pikasti martinec *Tringa ochropus*, NG

Preletnik. Pojavljal se je v spomladanskem in poletnem času. Opazovanja:
 6.4.1993 (3 os.)

11.5.1994 (1 os.)

1.7.1994 (1 os.)

Močvirski martinec *Tringa glareola*, NG

Zabeležen le na spomladanskem preletu.

Opazovanja:

- 18.4.1994 (3 os.)
- 2.5.1994 (7 os.)
- 11.5.1994 (23 os.)

Mali martinec *Actitis hypoleucos*, G

Prvič zabeležen 18.4.1994 (5 os.). Gnezdi ob Savinji. V neposredni bližini ribnika gnezdita dva para. Ali gnezdi na zaraščajočih prodiščih ali v obrežni degradirani loki, mi ni uspelo ugotoviti. V času gnezdenja se na ribniku pojavlja zelo redko. V tem času, in kasneje skupaj s speljanimi mladiči, se zadržuje na bregovih Savinje.

Čmonepi kljunač *Limosa limosa*, NG

Edino opazovanje: 18.3.1994 (1 os.)

Kozica *Gallinago gallinago*, NG

Zabeležena na preletu. Opazovanja:
 19.3.1993 (4 os.)
 18.4.1994 (1 os.)
 19.4.1994 (1 os.)
 23.8.1994 (1 os.)

Mali galeb *Larus minutus*, NG

Zabeležena dva osebka 13.9.1993, in sicer odrasel v poletnem perju in osebek v prvem zimskem perju. Zadrževala sta se na ribniku.

Rečni galeb *Larus ridibundus*, NG

Zabeležen od 13.3.(94) do 13.9. (93). Opazovani so bili tako odrasli kakor spolno nezreli osebki. Ob ribniku se zadržuje predvsem na spomladanski selitvi in v poznem poletju, ko so mladiči že speljani.

Sivi galeb *Larus canus*, NG

Sivega galeba sem prvič registriral 14.4.1995, in to odrasel osebek. Naslednjič sem ga videl 2.6. istega leta, osebek je bil mlad (drugoleten).

Belolična čigra *Chlidonias hybrida*, NG

Ta pri nas redka čigra je bila opazovana 26.6.1993. Osebek je bil v letnem perju.

Rumena pastirica *Motacilla flava feldegg*, G

Prvič je bila zabeležena 11.5.1994. Opazovan je bil samec podvrste feldegg v letnem perju. 3.6. istega leta sem prvič opazoval par. Samica je imela hrano v kljunu, kar je pomenilo, da je hranila mladiče. 1.7. sem opazoval samca, ki se je že golil. Ker mladičev nisem videl, sklepam, da je leglo propadlo zaradi košnje nasipa ob ribniku, kjer je par verjetno gnezdil. Zadrževala se je tudi na robovih hmeljišč. Vrsta je pri nas le lokalno razširjena, to je prvi podatek o gnezdenju za to območje.

Brinovka *Turdus pilaris*, G

Gnezdilka. 26.4.1993 sem ob griškem mostu pri Surovini našel tri gnezda. V enem sem našel štiri (4) jajca. 2.5.1994 pa sem gnezdo našel tudi obravnavanem območju, in sicer na topolu ob Savinji. 11.5.1994 sem opazoval par z dvema speljanima mladičema.

RAZPRAVA

V obravnavanem območju sem v obdobju dveh let ugotovil 123 vrst ptic. Med gnezdilce spada 35 vrst. V neposredni bližini (do 1 km oddaljenosti) gnezdi še nadaljnjih 23 vrst.

Za ta del Slovenije (spodnja Savinjska dolina) so posebej pomembni podatki o gnezditvi male bobnarice, vijeglavke, rumene pastirice in brinovke. Predvsem gnezdišče brinovke je dokaj izolirano, če podatek primerjamo z dosedaj zbranimi podatki (GEISTER 1995).

Mala bobnarica je zanimiva vsaj iz dveh razlogov. Po Ornitološkem atlasu Slovenije (GEISTER 1995) je to povsem na novo odkrito gnezdišče, ki je tudi precej oddaljeno od do sedaj poznanih gnezdišč. Izredno zanimivo je tudi samo gnezdišče, saj mala bobnarica tukaj gnezdi v čistem sestoji rogoza. Njeno običajno gnezdišče je trstišče ali sestoji rogoza, pomešani z vrbami (CRAMP & SIMMONS 1980, VOISIN 1991).

Zanimiva je tudi priba, ki je poskusila gnezditi v izpraznjenem ribniku. Gnezdo, ki ga

je spletla, pa je zaradi dviga vode propadlo.

V Tabeli 3 podajam primerjavo gostote med nekaterimi gnezdečimi vodnimi vrstami na ribniku Vrbje in drugimi območji. Gnezditvena gostota pri malem ponirku se najbolj ujema z gostoto, ki je bila ugotovljena na Velikem ribniku v Račah. Močno pa zaostaja za nekaterimi, očitno idealnimi gnezdišči (ormoški bazeni, Radomlje, Schotterteich, Gajič). Zanimivo je gnezdenje čopastega ponirka v dokaj veliki gostoti (5,2 para/10 ha), čeprav gre za dokaj osamljeno populacijo. Ugotovljena gostota se približa gostoti, ki je bila ugotovljena na ribnikih v Račah (VOGRIN 1989), to je v centru njegove razširjenosti pri nas. Gostota na nekajkrat večjih poljskih in čeških ribnikih ter jezerih je močno presežena. Pri zelenonogi tukalici gnezditvena gostota močno prekaša gostoto, ki je bila ugotovljena na velikih ribnikih na češkem (MUSIL et. al. 1992) in zaostaja za gostoto, ki jo tukalica doseže v posameznih bazenih v Ormožu (ŠTUMBERGER, DENAC 1994). V veliki gostoti gnezdi tudi črna liska, le-ta se povsem približa vrednosti, ki je bila ugotovljena na ribnikih v Dragi pri Igu (Božič 1994a). Na poljskih jezerih in čeških ribnikih je gostota bistveno manjša. Pri vseh vrstah je tudi opazno, da z velikostjo vodne površine pada gnezditvena gostota (kar pa ni nujno, primer za to je recimo črna liska na Velikem ribniku v Račah in na poljskem jezeru Lubiatowskie).

Med zanimive gnezdilce, ki gnezdiijo v neposredni bližini, štejem malega martinca in vodomca. Oba gnezdita ob reki Savinji.

Podatki za 19 gnezdik dopolnjujejo Ornitološki atlas Slovenije, saj so bili zbrani v času popisa. Te vrste so: čopasti ponirek, mala bobnarica, sršenar, prepelica, črna liska, mali martinec, grivar, kukavica, vijeglavka, rumena pastirica, šmarnica, brinovka, cikovt, carar, močvirska trstnica, sivi muhar, plavček, repnik in dlesk.

Ribnik Vrbje z okolico je izredno zanimiv tudi za zimovanje nekaterih vrst. Še posebno zanimive so akvatične vrste. Raca žvižgavka, ki velja za pretežno herbivorno vrsto s svojo povprečno gostoto v zimskem času (9 osebkov/10 ha), dosega prav gotovo največjo do sedaj ugotovljeno gostoto v celinski Sloveniji (BIBIČ 1988, TRONTELJ 1992, lastna opazovanja). Enako velja za črno lisko in zelenonogo tukalico (ŠKORNIK 1987, SOVINČ 1994). Izredno veliko gostoto pri zelenonogi

Vrsta	Območje	Velikost	G	Vir
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	ribnik Vrbje	13,5	5,2	orig.
	Rače-Veliki Ribnik	20	4,5	orig.
	Rače-Gajič	9	16,6	ŠTUMBERGER, DENAC 1994
	Draga pri Igu	16,5	45-80	Božič 1994b
	mlaka pri Hrašah	?	25	ŠTUMBERGER, DENAC 1994
	Radomlje	?	30	ŠTUMBERGER, DENAC 1994
	ribniki Trebonsko	4016,7	0,3	MUSIL et.all. 1992
	jezero Swarzedzkie	93,7	0,3	KUPCZYK 1987
	Schottereich	1,3	53,8	DVORAK et.all. 1993
<i>Podiceps cristatus</i>	ribnik Vrnje	13,5	5,2	
	Rače - Veliki ribnik	20	do 5,5	VOGRIN 1989
	ribniki Trebonsko	4016,7	0,65	MUSIL et.all.1992
	Jezero Swarzedzkie	93,7	do 2,9	KUPCZYK 1987
	jezero Lubiatowskie	370	2,5	GORSKI 1970
	jezero Bytynskie	308,8	1,2	WESOŁOWSKI 1975
<i>Gallinula chloropus</i>	ribnik Vrbje	13,5	1,5	
	Rače - Veliki ribnik	20	1,5	orig.
	ormoški bazeni	16,8	16	ŠTUMBERGER, DENAC 1994
	ribniki Trebonsko	4016,7	0,1	MUSIL et.all.1992
	jezero Swarzedzkie	93,7	do 1,2	KUPCZYK 1987
<i>Fulica atra</i>	ribnik Vrbje	13,5	5,9	
	Rače - Veliki ribnik	20	2,5	orig.
	Draga pri Igu	20	6	Božič 1994a
	ribniki Končanica	1300	do 2,5	DELIČ 1991a
	ribniki Trebonsko	4016,7	0,1	MUSIL et.all.1992
	jezero Swarzedzkie	93,7	do 3,9	KUPCZYK 1987
	jezero Bytynskie	308,8	2,2	WESOŁOWSKI 1975
	jezero Penkefitzer	35	2,9	SCHNEBEL 1971
	jezero Lubiatowskie	370	3,5	GORSKI 1079
	jezero Grojeckie	65	3,1	JERMACZEK, JERMACZEK 1987

Tabela 3: Primerjava gnezditvene gostote - G (št.parov/10 ha) nekaterih vodnih vrst na ribniku Vrbje z drugimi območji (velikost vodne površine je podana v ha)

Table 3: Breeding density - G (No. pairs/10 ha) of some aquatic species at Vrbje pond compared with breeding densities in other areas (water surface area stated in ha)

tukalici (do 17 osebkov/10 ha) in črni liski (do 346 osebkov/10 ha) si lahko razlagamo z veliko razpoložljivo hrano (alge, dristavci, rmanec), s katero se obe vrsti v zimskem obdobju prehranjujeta (CRAMP, SIMMONS 1986, DELIČ 1991b). ŠKORNIK (1987) za obmorski Škocjanski zatok navaja, da črna liska doseže gostoto okrog 150 osebkov/10 ha. Tudi na velikih dravskih akumulacijah, kjer črna liska prezimuje v več stoglavih jatah, takšna gostota, kot jo doseže liska na ribniku Vrbje, ni dosežena (BIBIČ 1988, lastna opazovanja). Precej manjša gostota (3,85 osebkov/10 ha - december) je bila ugotovljena tudi na ribnikih "Končanica" (DELIČ 1991b). Za zelenonogo

tukalico pa Wood v CRAMP & SIMMONS (1986) poudarja, da se skupine do trideset osebkov, včasih celo več, zberejo in prezimujejo le na zelo ugodnih lokalitetah (z veliko hrane).

Zanimivo je, da je v času tako visoke gostote vsaj polovica ribnika zaledenela. Če bi torej upoštevali le nezamrznjen del ribnika, bi bila gostota še bistveno višja.

V primerjavi z Zimskim ornitološkim atlasom Slovenije (SOVINC 1994) je bilo odkritih 12 novih vrst. Te vrste so: velika bela čaplja, labod grbec, duplinska gos, žvižgavka, konopnica, kreheljc, sivka, čopasta črnica, navadna postovka, črna liska, carar in trstni strnad.

Na ribniku Vrbje pa se veliko vrst ustavi tudi v času preleta. To še posebej velja za nekatere vodne vrste (ponirki, race, liske, pobrežniki). Verjetno te vrste uporabljajo spodnjo Savinjsko dolino kot povezavo med SV in osrednjo Slovenijo oziroma kot povezavo med Panonsko nižino in Mediteranom. Različne pobrežnike verjetno bolj pritegnejo velike blatne površine, posebej v spomladanskem času, ko ribnik praznijo zaradi izlova rib.

Ugotovljenih je bilo tudi nekaj vrst, ki so redke na preletu v tem delu Slovenije ali redke v nacionalnem merilu. Te vrste so: duplinska gos, sabljarka, belolična čigra.

Med ogrožene ptice gnezdilke (BRÄČKO et. all. 1994), ki gnezdiijo v obravnavanem območju in neposredni bližini, spada enajst vrst. V posamezne kategorije sodijo naslednje ugotovljene gnezdilke:

močno ogrožene vrste: mala bobnarica, mali martinec, vodomec

ogrožene vrste: navadna postovka, prepelica, mali deževnik, vijeglavka, siva žolna, rumena pastirica

potencialno ogrožene vrste: čopasti ponirek, rjavi srakoper

Med evropsko ogrožene vrste (TUCKER, HEATH 1994) spada sedem vrst (upoštevane so le SPEC kategorije 1-3). V kategorijo SPEC 3 (vrste, katerih večji del populacije se ne pojavlja v Evropi, evropske populacije pa so ogrožene) sodijo: navadna postovka, prepelica, divja grlica, vijeglavka, siva žolna, prosnik in rjavi srakoper.

NARAVOVARSTVENA PROBLEMATIKA

Ribnik Vrbje je zaradi svoje lege v bližini Žalca izpostavljen številnim antropogenim pritiskom (VOGRIN 1994, 1995). Velikokrat je zabeležena velika koncentracija ljudi, ki se tukaj sprehajajo, rekreirajo, vozijo po nasipu ali prirejajo celo piknike. S svojo navzočnostjo, posebej še, če traja dalj časa, motijo gnezdilke, v zimskem obdobju pa tudi zimovalke.

Velik problem, povezan z ribnikom, je tudi neustrezen režim praznjenja in polnjenja ribnika. Dogaja se, da v času, ko vodne vrste pričnejo gnezdit (marec-maj), upravljalci praznijo ribnik, tako da ostane prazen tudi do tri mesece. V tem času se dovolj osuši, da v njem celo gnezdiijo določene terestrične vrste. Leta 1994 sta poskusila v njem gnezdit mali

deževnik in priba. Kasnejše polnjenje ribnika vsa gnezda seveda uniči. Na vodi gnezdeče vrste (ponirka, lisca, tukalica) gnezdiijo pozneje. Komaj speljani mladiči teh vrst so bili opazovani recimo še 13.9.1993 (čopasti ponirek). Tako so v nevarnosti tudi te vrste, saj se mladiči, v tako kratkem času ne morejo pripraviti na selitev oziroma prezimovanje. Neustrezen režim praznjenja ribnika je porazen tudi za dvoživke (navadno krastačo *Bufo bufo*, sekuljo *Rana temporaria*, rosnico *R. dalmatina*). Žabe že pred praznjenjem odložijo mrest, ki pa kasneje zaradi izpusta vode v celoti propade.

Zaradi praznjenja ribnika pa se na preletu pojavljajo nekatere nove vrste, predvsem pobrežniki. Priznati je treba, da teh vrst tu drugače sploh ne bi bilo ali pa bi prihajale v bistveno manjšem številu. Nekaj vrst, ki se tukaj ustavijo na preletu, vsekakor ne more odtehtati škode, ki so jo s praznjenjem ribnika deležne gnezdilke (propad gnezd, zapoznala gnezditev) in nekatere druge živali, npr. dvoživke, ki so zaradi neustreznega režima praznjenja še posebej prizadete.

Problematična je tudi košnja nasipa ribnika, le-ta se kosi v poletnem času, ko ptice (npr. močvirska trstnica, prosnik) v ruderalni vegetaciji še gnezdiijo. Košenje nasipa bi bilo sprejemljivo in zaželeno v jesenskem obdobju in le enkrat letno.

Na redkih prodiščih v Savinji vse pogosteje odvažajo gramoz, in sicer vse leto, s čimer posredno uničujejo gnezdišča redkih vrst ptic (malega deževnika, malega martinca). Gnezda uničujejo tudi neposredno (vožnja s traktorji, tovornjaki in buldožerji).

Močno je degradiran tudi obrežni poplavni gozd, kjer sploh še obstaja. Zaradi kmetijskih površin je vse manj tudi grmovnih predelov in živih meja. Redki travniki se bodo vsak čas umaknili nerodovitnim njivam.

Ribnik Vrbje si zaradi svoje izjemne ornitološke vrednosti nedvomno zasluži, da ga zavarujemo. V okviru zavarovanja pa bi bilo treba sprejeti tudi ustrezen varstveni režim in ga razširiti na bližnjo okolico (Savinja, poplavni gozd, travniki).

Predlagani naravovarstveni režim

Največji problem, ki se pojavlja na ribniku Vrbje, je režim praznjenja in polnjenja ribnika. Zdajšnji režim je za favno popolnoma nesprejemljiv. Sporen je predvsem čas

praznjenja. Ribnik se sedaj prazni v mesecu marcu in ostaja prazen vse do konca maja. Na osnovi opazovanj predlagam, da se praznjenje ribnika prestavi na jesenski čas. Ribnik bi lahko začeli prazniti po prvem septembru.

Pri košenju vegetacije na nasipih predlagam, da se kosijo v jesenskem času, najbolje po 1.10. Pri tem naj izmenični kosijo levo in desno polovico ribnika, se pravi eno stran vsako drugo leto.

Ribnik Vrbje je zaradi bližine mesta Žalec izredno zanimiv tudi za najrazličnejše obiskovalce. Skoraj ni dneva, ko ob ribniku ne bi bilo sprehajalcev. Zaradi tega je treba misliti na omejitve množičnih obiskov in preprečiti vožnjo z motornimi vozili po nasipu ribnika in reke Savinje. V ta namen bi bilo treba postaviti zapornice, ki bi preprečevale dostop na nasip. (Zapornice so v tem času že bile postavljene.)

Pot okrog ribnika se naj ustrezno opremi z informativnimi tablami, ki naj obiskovalce opozarjajo na pomen ribnika in njegovo floro in favno. Prepovedati je treba tudi daljše zadrževanje (prirejanje piknikov...) na nasipu med ribnikom in Savinjo. Sprehajalci s psi naj imajo svoje živali na vrvici. Na ribniku Vrbje in reki Savinji je treba prepovedati lov, v ribnik pa ne bi smelo biti dovoljeno vlagati neavtohtonih vrst rib.

Kmetijske površine med ribnikom in Strugo se naj opustijo. Predel naj se renaturira (poplavni gozd), posebej še, ker je območje v poplavnem pasu Savinje. V obravnavanem območju, kakor tudi drugod v poplavnem pasu ob reki Savinji, je treba prepovedati vsakršne pozidave in postavitev novih objektov. Na reki Savinji je zaradi možnosti nastajanja prodišč nujno treba prepovedati odvažanje gramoza.

ZAHVALA

Zahvaljujem se občini Žalec, posebej še Oddelku za varstvo okolja in ge. Marjani Kopitar, saj brez njih te naloge ne bi mogel opraviti. Zahvala gre tudi dr. Mitji Kaligariču za pomoč pri popisih flore in Nuši Vogrin za pomoč pri popisih dvoživk ter plazilcev.

LITERATURA

BIBBY, C.J., BURGESS, N.D., HILL, D.A. (1993): Bird Census Techniques. BTO & RSPB. Academic Press. London.

BIBIČ, A. (1988): Ptice vodnih zbiralnikov severovzhodne Slovenije. *Acrocephalus* 9 (37-38): 25-48. Ljubljana.

Božič, I.A. (1994a): Gnezdenje črne liske *Fulica atra* v Dragi na Ljubljanskem barju. *Acrocephalus* 15

(63): 38-44. Ljubljana.

Božič, I.A. (1994b): Gnezditvena biologija malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* na ribnikih v Dragi pri Igu na Ljubljanskem barju. *Acrocephalus* 15 (65-66): 116-122. Ljubljana.

BRAČKO, F., A. SOVINČ, B. ŠTUMBERGER, P. TRONTELJ, M. VOGRIN (1994): Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdik Slovenije. *Acrocephalus* 67 (15): 166-180. Ljubljana.

CRAMP, S., SIMMONS, K.E.L. (eds.) (1980): The birds of the Western Palearctic. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 1, Oxford University Press, New York.

CRAMP, S., SIMMONS, K.E.L. (eds.) (1986): The birds of the Western Palearctic. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 2, Oxford University Press, New York.

DELIČ, A. (1991a): Veličina i dinamika populacije liske (*Fulica atra*, L. 1758) na šaranskim ribnjacima "Končanica" (središnja Hrvatska). *Larus* 43: 51-58. Zagreb.

DELIČ, A. (1991b): Hrana liske (*Fulica atra*, L. 1758) na šaranskim ribnjacima srednje Hrvatske. *Larus* 43: 59-80. Zagreb.

DVORAK, M., A. RANNER, H.M. BERG (1993): Atlas der Brutvögel Österreichs. Wien. pp. 527.

GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS. Ljubljana. pp. 287.

GORSKI, W. (1979): Awifauna Jeziora Lubiato-wskiego: w Rezerwat Przyrody-Jezioro Lubiato-wskie. Koszalin-Słupsk.

JERMACEK, A., D. JERMACEK (1987): Birds of the Obra river valley in breeding season. Badania fizjograficzne nad Polska Zachodnia. Tom 36, Seria C - Zoologia: 27-40 (poljščina, angleški povzetek). Warszawa-Poznan.

KALBE, L. (1981): Okologie der Wasservogel (Wittenberg Lutherstadt). A. Ziemsen Verlag.

KRONAVŠEK, M. (1992): Zadrževalnik Vrbje pri Žalcu. *Acrocephalus* 13 (55): 191. Ljubljana.

KROPIVŠEK, N. (1993a): Črna štoklja *Ciconia nigra*. *Acrocephalus* 14 (60): 158. Ljubljana.

KROPIVŠEK, N. (1993b): Kreheljc *Anas crecca*. *Acrocephalus* 14 (60): 159. Ljubljana.

KROPIVŠEK, N. (1994): Poročila od koderkoli. Žovneško jezero. *Acrocephalus* 15 (65-66): 157-158. Ljubljana.

KUPCZYK, M. (1987): The birds of Swarzedzkie Lake (district Poznan). Badania fizjograficzne nad Polska Zachodnia. Tom 35, Seria C - Zoologia: 109-123 (poljščina, angleški povzetek). Warszawa-Poznan.

MUSIL, P., K. STASTNY, V. BEJČEK (1992): Abundance of particular water and wetland bird species on fishponds in the Trebon basin and changes over the last decade. V: Vyznamna ptači uzemi v eske a Slovenske Republice: 35-46. Sbornik referatu (češčina, angleški povzetek). Praha.

NIVO (1980): Zazidalni načrt športno - rekreacijskega centra Vrbje. Predlog ureditve športno - rekreacijskega centra "ŠRC" Vrbje. Štev. projekta 65/80. NIVO Celje. Tipkopis.

SCHNEBEL, G.U. (1971): Die Brutvögel des Penkefitzer Sees Ostniedersachsen (unter besonderer Berücksichtigung der Schilfzone). Ornithologische Mitteilungen 32 (11): 87-99. Wiesbaden.

SOVINČ, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije. Tehniška založba Slovenije. Ljubljana. pp.452.

ŠKORNIK, I. (1987): Prezimovanje črne liske *Fulica atra* v Škocjanskem zatoku v letih 1982-86. *Acrocephalus* 8 (33): 31-36. Ljubljana.

ŠTUMBERGER, B., D. DENAC (1994): Pojavljanje in gnezditvena gostota malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* v ormoških bazenih. *Acrocephalus* 15 (62): 8-16. Ljubljana.

TRONTELJ, P. (1992): Prispevek k poznavanju avifavne Zbiljskega in Trbojskega akumulacijskega jezera na reki Savi. *Acrocephalus* 13 (50): 2-16. Ljubljana.

TUCKER, G.M., HEATH, M.F. (1994): Birds in Europe: Their conservation status. BirdLife International. pp.560.

VOISIN, C. (1991): The Herons of Europe. T&A D POYSER. London. pp. 364.

VOGRIN, M. (1989): Gnezdenje čopastega ponirka *Podiceps cristatus* v koloniji na ribnikih v Račah. *Acrocephalus* 10 (41-42): 51-56. Ljubljana.

VOGRIN, M. (1994): Ogroženi biotopi. Ribnik Vrbje. *Moj mali svet* 26 (11): 34. Ljubljana.

VOGRIN, M. (1995): Ribnik Vrbje v Spodnji Savinjski dolini. Pestro rastlinstvo in živalstvo bi morali čim prej zavarovati. Delo. Znanost: 12. Ljubljana.

VOGRIN, M., N. VOGRIN (1995): Siva čaplja *Ardea cinerea* v Spodnji Savinjski dolini. *Acrocephalus* 16 (72): 159-161. Ljubljana.

VOGRIN, M. (v tisku): Kartiranje habitatnih tipov ribnika Vrbje in njegove okolice v Spodnji Savinjski dolini. Varstvo narave.

VOVK, G. (1993): Kaplje zgodovine. Po poteh vodnjakov, mlinov in kvalitetne podtalnice v Spodnji Savinjski dolini. Žalec.

WESOŁOWSKI, T. (1975): Ptaki Jeziora Bytynskiego (woj. poznanskie). *Acta Ornithologica* 15 (3): 113-144. Warszawa.

POVZETEK

Ribnik Vrbje leži v spodnji Savinjski dolini, južno od Žalca in tik ob reki Savinji. Velik je 13,49 ha. Celotno območje, kjer je bila opravljena raziskava, pa meri 33,22 ha. V ribniku uspeva emerzna (rogoz) in flotantna vegetacija (drstavci, rmanec).

Na ribniku Vrbje in njegovi okolici sem od začetka januarja 1994 do konca februarja 1995 načrtno opazoval ornitofavno. Dodatne podatke sem pridobil tudi v letu 1993 in v letu 1995, pred in po končani raziskavi. V tem času sem opravil 57 terenskih dni.

Ptice gnezdilke sem popisoval po kartirni metodi (BIBBY et. all., 1993). V celoti je bilo ugotovljeno 123 vrst, od tega na obravnavanem območju gnezdi 35 vrst, v neposredni bližini pa še nadaljnjih 23 vrst.

Med gnezdilkami sta navišjo stopnjo dominance

dosegli črna liska in črnoglavka z 9,3 %. V celoletnem obdobju pri akvatičnih vrstah najvišjo stopnjo dominantnosti doseže črna liska z 62,6 %, sledi pa ji mlakarica z 22,2 %. Pri frekvenci vodnih vrst je bila navišja stopnja v celoletnem obdobju dosežena pri mlakarici s 93,0 %, sledi pa ji črna liska z 80,7 %. Obe vrsti sodita med zelo pogosti vrsti. Med vodnimi vrstami je navišjo gostoto v gnezditvenem obdobju dosegla črna liska s 5,9 para/10 ha, med terestričnimi vrstami pa črnoglavka s 4,1 para/10 ha.

Med drugimi gnezdilkami je izredno zanimiva mala bobnarica, ki tukaj gnezdi v čistem sestoju rogoza. Čopasti ponirek gnezdi v dokaj veliki gostoti (5,2 para/10 ha), posebej še če upoštevamo, da gnezdi zunaj strnjene razširjenosti.

Za ta del Slovenije (spodnja Savinjska dolina) so posebej pomembni podatki o gnezditvi male bobnarice, vijeglavke, rumene pastirice in brinovke. Gnezdišča teh vrst so dokaj izolirana, če podatke primerjamo z dosedaj zbranimi podatki (GEISTER 1995).

Ribnik je zelo pomemben tudi v času preleta in prezimovanja za vodne vrste. Za črno lisko, zelenonogo tukalico in žvižgavko je ribnik Vrbje pomemben celo v nacionalnem merilu. Vse tri vrste dosežejo v zimskem obdobju izredno veliko gostoto, saj je večja, kot je doslej ugotovljena kjerkoli drugod v Sloveniji. Gostota pri črni liski znaša do 346 osebkov/10 ha (januar), pri zelenonogi tukalici do 17 osebkov/10 ha (januar) in pri žvižgavki do 10 osebkov/10 ha (december, januar). Gostota v času preleta je pri teh vrstah še višja.

Med ogrožene gnezdilke (BRAČKO et. all., 1994) spada v različne kategorije deset vrst. Te so: mala bobnarica, mali martinec, vodomec, navadna postovka, prepelica, mali deževnik, vijeglavka, siva žolna, rumena pastirica, čopasti ponirek, rjavi srakoper.

Od vrst, ki so ogrožene v Evropi - kategorija SPEC 3 (TUCKER, HEATH 1994) - jih v omenjenem območju in neposredni okolici gnezdi sedem vrst (navadna postovka, prepelica, divja grlica, vijeglavka, siva žolna, prosnik, rjavi srakoper).

Ribnik z okolico je pod močnim antropogenim vplivom. Ker je namenjen intenzivni vzreji rib, se vnamejo spori med upravljalci in zagovorniki narave. Posebej problematično je praznjenje ribnika za izlov rib, ki poteka v spomladanskem času (marec - maj). Zgodi se, da ribnik začnejo prazniti, ko nekatere vodne vrste že gnezdiijo (čopasti ponirek, črna liska). V izpraznjenem ribniku prihaja celo do poskusa gnezdenja določenih terestričnih vrst (mali deževnik, priba). Pri vrstah, ki gnezdiijo na vodi (mali ponirek, čopasti ponirek, črna liska, zelenonoga tukalica), prihaja do zapoznele gnezditve, s čimer postaja vprašljiva speljava mladičev. Neustrezen režim praznjenja in polnjenja ribnika katastrofalno vpliva tudi na drugo favno, predvsem dvoživke.

Na ornitofavno slabo vpliva tudi zgodnja košnja nasipov ribnika v poletnem času.

Močno so ogrožena tudi redka prodišča na reki Savinji. Odvoz gramoza s prodišč poteka vse leto, kar še posebej prizadene dve redki in ogroženi vrsti, ki gnezditna na prodiščih (mali deževnik in mali martinec).

Zaradi izjemne ornitološke vrednosti bi bilo treba ribnik Vrbje zavarovati in v njem vzpostaviti ustrezen naravovarstveni režim. V okviru tega bi bilo treba praznjenje ribnika premakniti na jesenski čas, enako tudi košnjo nasipov. Kmetijske površine v bližini se naj opustijo in povrnejo v prvotno stanje (poplavni gozd).

SUMMARY

Vrbje pond is situated in the Lower Savinja valley, south of the town of Žalec and close to the Savinja river. It covers 13.49 ha, while the entire area in which the research was carried out spreads on 33.22 ha. The pond is full of immersed and floating vegetation (great reedmace and pondweeds respectively).

At the pond and its vicinity, the ornithofauna was methodically observed from the beginning of January 1994 to the end of February 1995. Additional data was obtained in 1993 and 1995, prior and upon the carried out research. 57 field days were covered.

The breeders were mapped according to Bibby et al. (1993). 123 species were established, of which 35 breed there, and additional 23 species in the vicinity of the pond.

The highest degree of dominance, as far as the breeders are concerned, was reached by the Coot and Blackcap (9.3%). The highest degree of dominance among aquatic birds in the entire yearly period was reached by the Coot (62.6%), followed by the Mallard (22.2%). Regarding the frequency of aquatic birds, the highest degree in the yearly period was reached by the Mallard with 93.0%, followed by the Coot with 80.7%, both known as very common species. Among aquatic birds, the highest density in the breeding period was reached by the Coot with 5.9 pair/10 ha, and among terrestrial species by the Blackcap with 4.1 pair/10 ha.

Extremely interesting among other breeders is the Little Bittern which breeds here in pure reedmace stand. The Great Crested Grebe breeds in this area fairly densely (5.2 pair/10 ha), especially if we allow for the fact that it breeds outside its concentrated distribution.

Particularly important for this part of Slovenia (Lower Savinja valley) are the data on breeding by the Little Bittern, Wryneck, Yellow Wagtail and Fieldfare. These birds' nest sites are quite isolated, if the data are compared with those obtained till now (GEISTER 1995). The pond plays an important role also in the aquatic birds' migration and wintering periods.

As far as the Coot, Moorhen and Eurasian Wigeon are concerned, the pond is important site even on the national scale. During the winter, some extremely high densities are reached by each of these species and are greater than established till now anywhere else in Slovenia. The Coot's density was estimated at 346 individuals/10 ha (January), the Moorhen's up to 17 individuals/10 ha (January), the Eurasian Wigeon's up to 10 individual/10 ha (December, January). Their densities during the migration period are even greater.

Ten bird species belonging to different categories of endangered breeders (BRAČKO et al., 1994) were recorded, i.e. the Little Bittern, Common Sandpiper, Common Kingfisher, Common Kestrel, Common Quail, Little Ringed Plover, Wryneck, Grey-headed Woodpecker, Yellow Wagtail, Great Crested Grebe, Red-backed Shrike.

Among the species endangered in Europe - SPEC 3 category (TUCKER, HEATH 1994) - 7 breed in the mentioned area and its vicinity (Common Kestrel, Common Quail, Turtle Dove, Wryneck, Grey-headed Woodpecker, Stonechat, Red-backed Shrike).

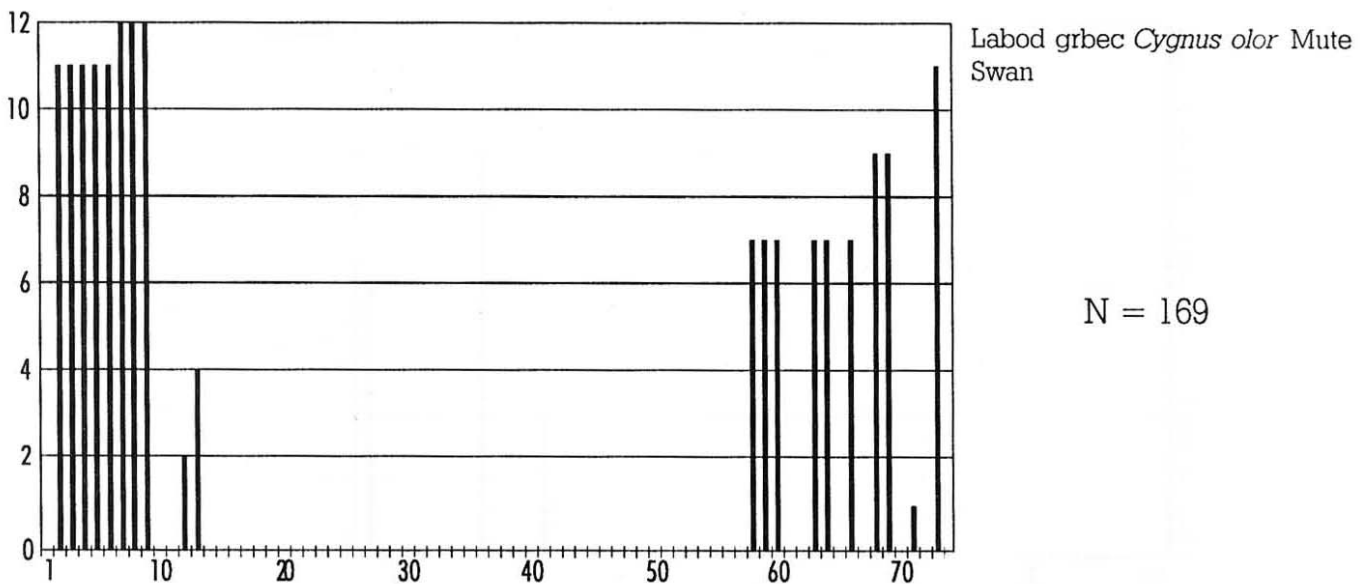
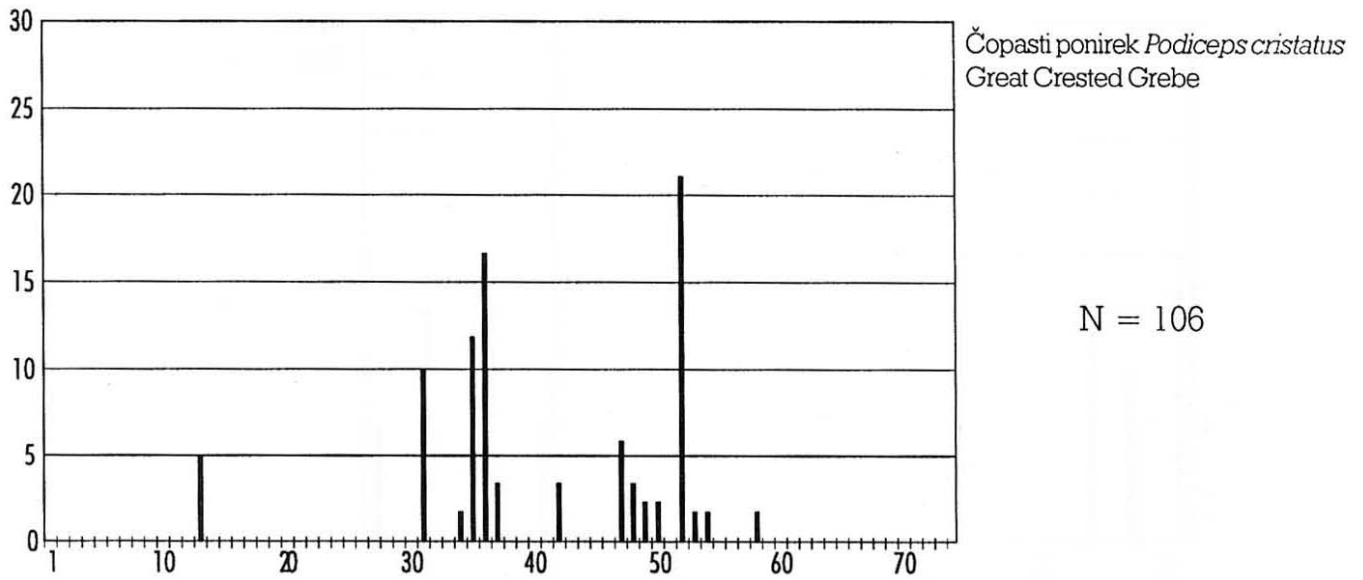
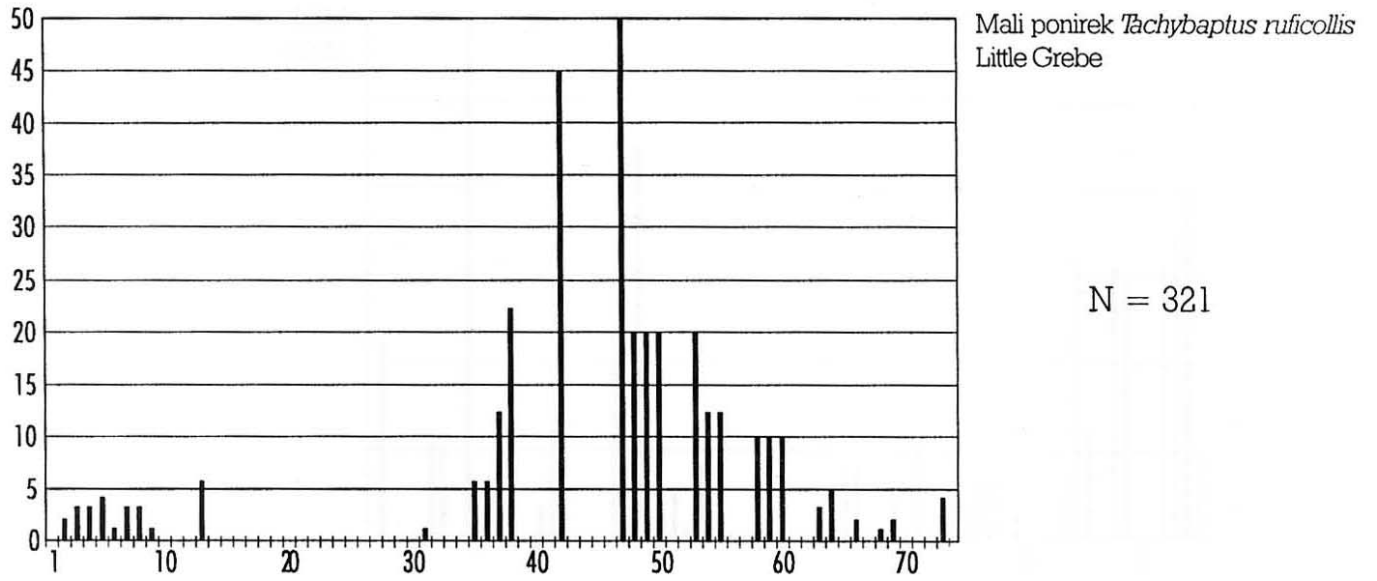
The pond and its vicinity are under a strong anthropogenic influence. As the pond was intended for fish rearing, some conflicts have occurred between the fish farmers and nature conservationists. Discharge of the pond, which takes place in spring (March - May), is particularly problematic. Thus it happens that the pond is being discharged when some aquatic species already breed there (Great Crested Grebe, Coot). In the discharged pond an attempt to breed by certain terrestrial species (Little Ringed Plover, Lapwing) was even noted. Considering that nesting by the species breeding on water (Little Grebe, Great Crested Grebe, Coot, Moorhen) is delayed, the question is raised if the young will be fledged at all. The unsuitable discharge and filling of the pond has a disastrous effect on other fauna as well, especially amphibians. The local ornithofauna is further affected by the early mowing of the pond's embankments in summer.

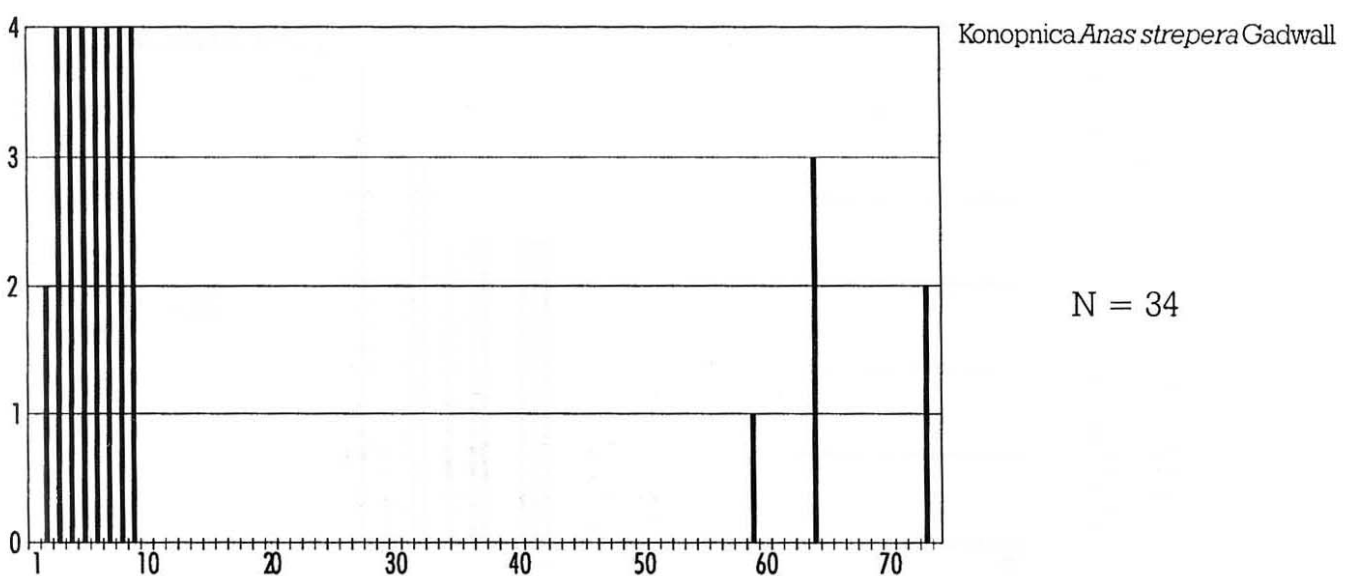
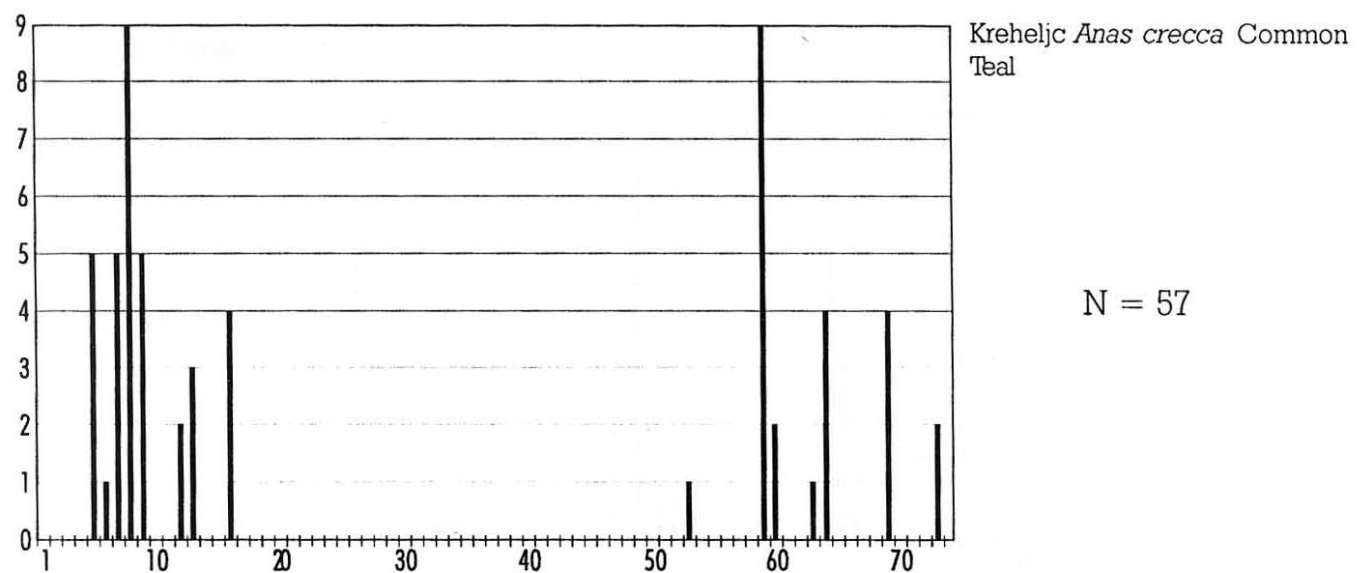
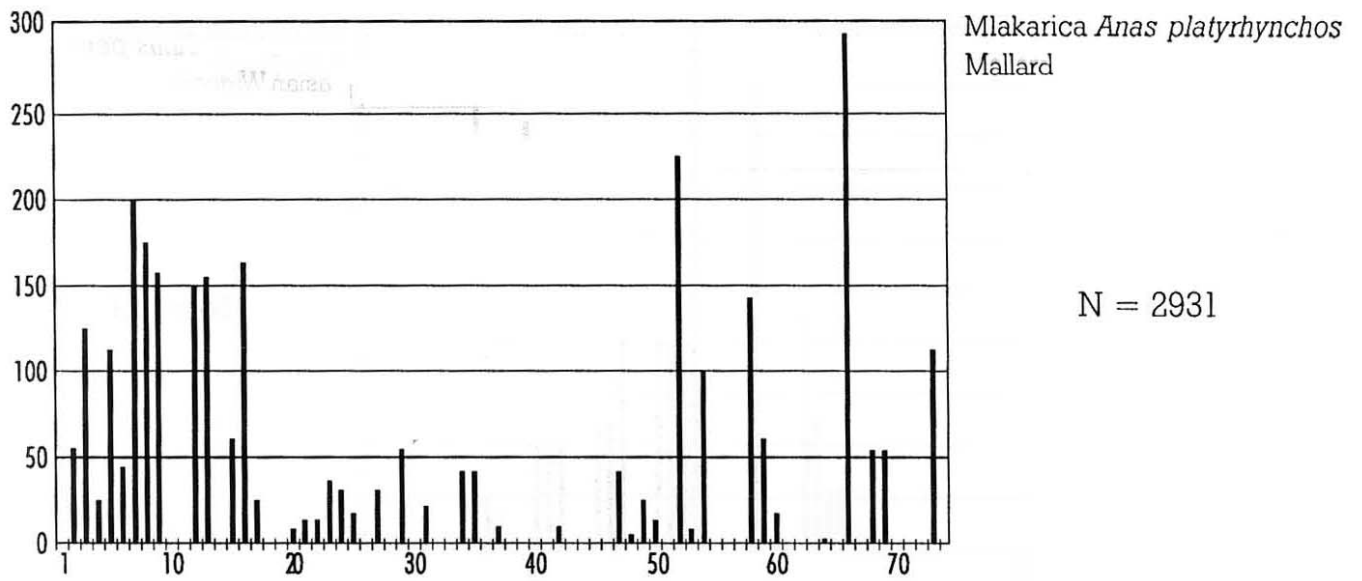
The rare shingle habitats on the Savinja river are greatly endangered as well. Gravel is carted away through the entire year, which is particularly fatal for the two rare and endangered species breeding on shingle (Little Ringed Plover and Common Sandpiper).

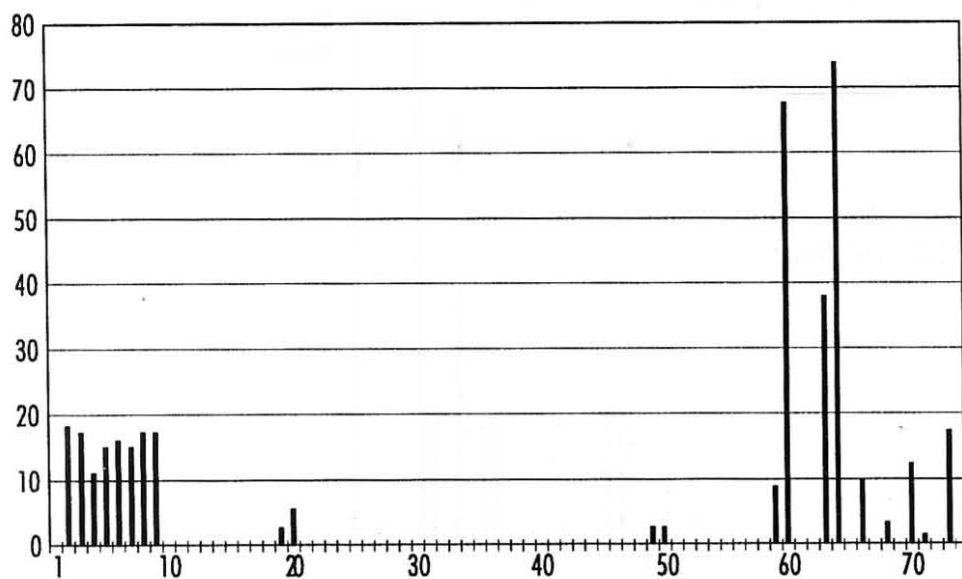
Due to its exceptional ornithological value, the pond should be protected and a suitable environmental regime enforced within it. This means that the pond should be discharged in the autumn, when the embankments should be mown as well. Tilling of the farmland in its vicinity should be abandoned and the area returned to its original state, the same as the nearby woodland.

Milan Vogrin, Hotinjska c. 108, 2312 Orehova vas

PRILOGA: pentadni viški 1993-1995 (na ordinati so prikazane pentade, na abscisi število osebkov)
 APPENDIX: pentad peaks 1993-1995 (ordinate showing pentads, abscissa number of individuals)

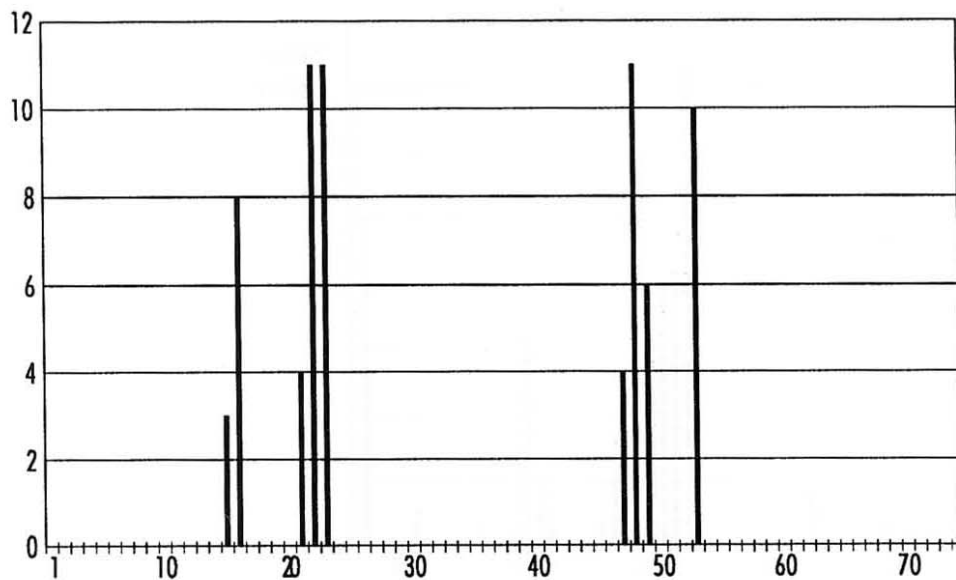

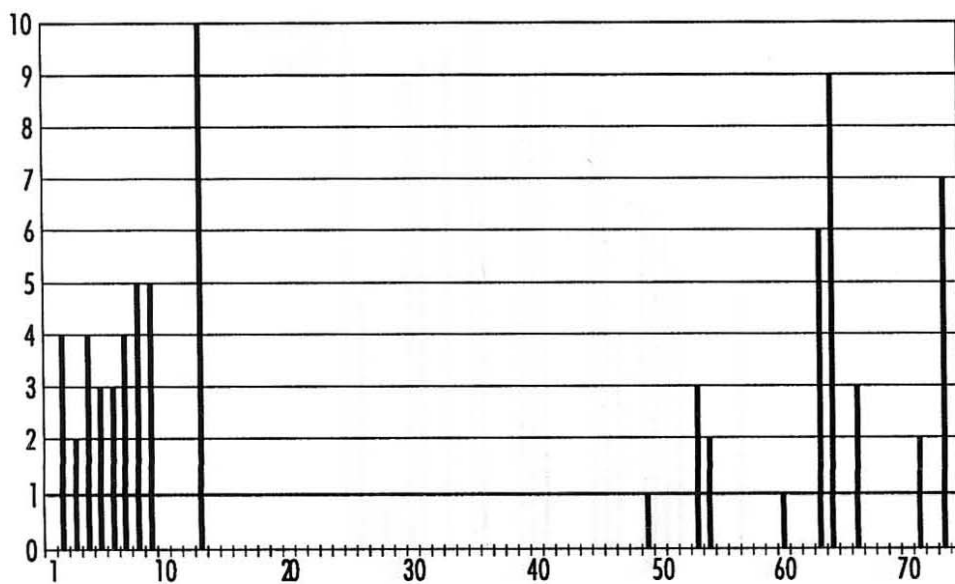
Žvižgavka *Anas penelope* Eur-
asian Wigeon

N = 370

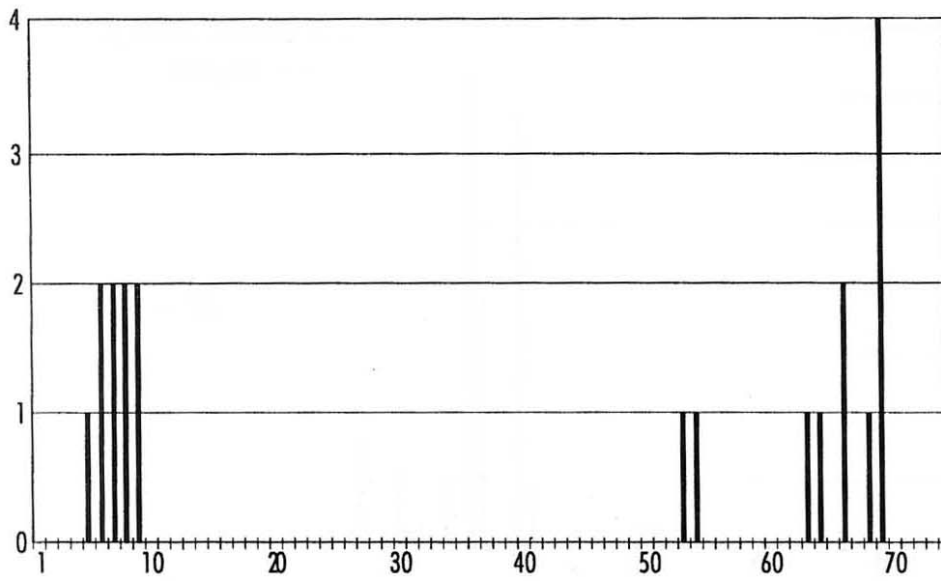
Reglja *Anas querquedula* Garganey

N = 59

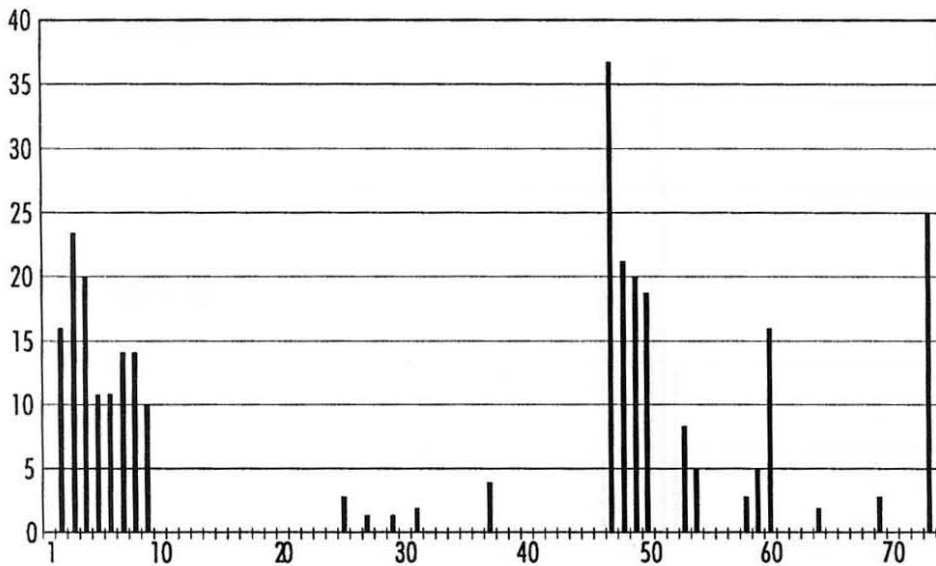

Sivka *Aythya ferina* Common Po-
chard

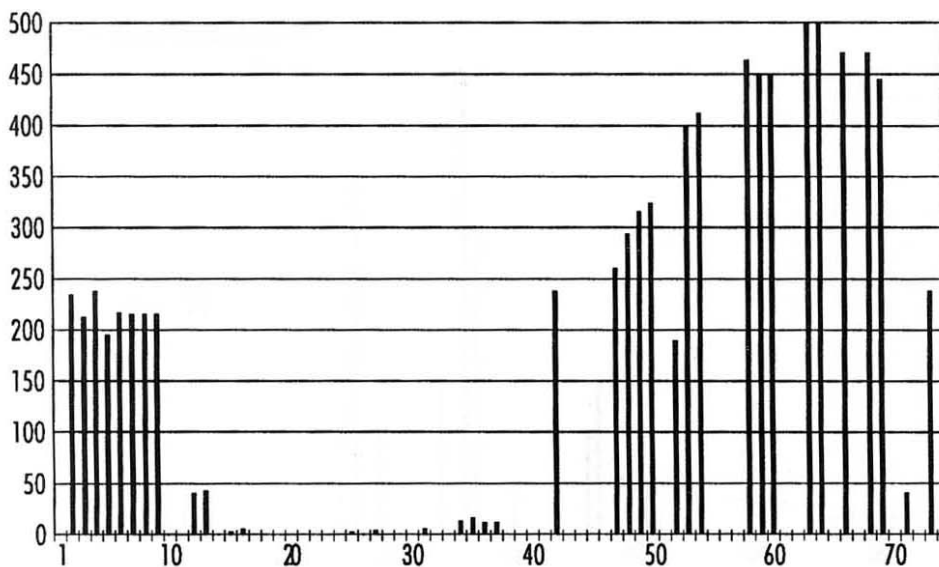
N = 65

N = 20

N = 313

N = 8284

Srečanja z rumeno pastirico *Motacilla flava* Encounter with the Yellow Wagtail *Motacilla flava*

Ivo A. BOŽIČ

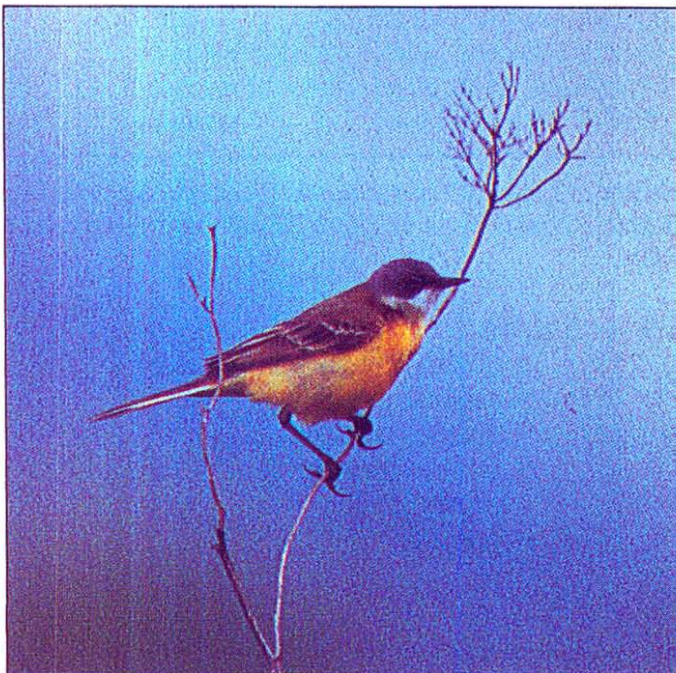
V Sloveniji se pojavljajo tri podvrste rumene pastirice: *Motacilla flava flava*, *M.f.cinereocapilla* in *M.f.feldegg*. V sestavku opisujem srečanja s to vrsto od leta 1976 dalje. Nekaj opazovanj je bilo tako bežnih, da podvrste nisem utegnil določiti (Tabela 1.). Zanimivo je bilo predvsem opažanje 16.5.1978, ko sem opazoval repaljščico *Saxicola rubetra*, ki je omenjeno pastirico vztrajno preganjala, ta pa se je na mesto konflikta vračala vedno znova in znova. Ali je bil vzrok isti kotichek za gnezdo?

S podvrsto *flava* sem se srečal samo dvakrat, 11.5.1990 in 6.4.1994 na Ljubljanskem barju. Določil sem jo na osnovi opazovanja samca. Predstavnike drugih dveh podvrst (*cinereocapilla* in *feldegg*), sem opazoval večkrat. Samca obeh podvrst sta spodaj lepo rumena, po hrbtu pa temna s sivkastimi in zelenkastimi odtenki. Samec podvrste *feldegg* je po glavi črn, grlo ima rumeno, in ko ga človek opazuje, se nehote spomni na samca črnoglavega strnada *Emberiza melanocephala*.

Samec podvrste *cinereocapilla* je po glavi sivo moder, od korena kljuna nazaj pa mu prek oči poteka temna lisa. Grlo ima svetlo oziroma belo. Samice obeh podvrst so manj izrazitih barv in jih med seboj nisem ločeval, razen ob pomoči pripadajočih samcev.

Prvo srečanje s samcem rumene pastirice podvrste *feldegg* je bilo 6.4.1976 pred Igom na Ljubljanskem barju (Tabela 2.). Podvrsto *cinereocapilla* sem prvič opazoval 30.5.1981, prav tako na Barju (Tabela 3).

Obe podvrsti se na Ljubljanskem barju pojavljata ob selitvi in za obe sem na tem območju dokazal tudi gnezdenje. Še posebej je bilo zanimivo gnezditveno opazovanje 8.6.1981. Tega dne sem na poti pred Igom zagledal samca in samico podvrste *feldegg*. Nedaleč stran sta se pojavila tudi samec in samica podvrste *cinereocapilla*. Vsi štirje so bili ob moji navzočnosti vznemirjeni, samec iz prvega in samica iz drugega para pa sta imela tudi "poln kljun". Očitno sta podvrsti gnezdili zelo blizu druga druge. Od vseh osebkov je bil

Slika 1: *Motacilla flava cinereocapilla*, Ljubljansko barje (I.A.Božič)

Slika 2: *Motacilla flava feldegg*, Ljubljansko barje (I.A.Božič)

najzaupljivejši samec podvrste *feldegg*, ki sem ga lahko celo fotografiral in posnel z oddaljenosti 5 m. Sicer pa so vsi nabirali hrano na bližnji koruzni njivi.

Iz opažanj sklepam, da se rumena pastirica

datum	kraj	število	opis
04.5.76.	LB, pred Igom	1EX.	v grmovju
05.5.76.	LB, pred Igom	1EX.	v grmovju
06.5.80.	LB, pred Igom	1EX.	na kolovozu
20.5.80.	LB, pred Igom	1F	v grmovju
15.7.81.	LB, Ig-Lavrica	1juv.	na kolovozu
15.5.84.	LB, pred Igom	1F	ob cesti
28.4.87.	LB, ob Iščici	1F	ob vodi
21.7.89.	LB, Draga	1EX.	Veliki ribnik
25.4.90.	LB, pred Igom	1EX.	na kolovozu
03.5.90.	LB, pred Igom	1EX.	na kolovozu
20.6.92.	LB, pred Igom	1juv.	speljana, na žici
06.4.94.	LB, pred Igom	4EX.	na zorani njivi
11.4.94.	LB, pred Igom	F	ob kolovozu v travi v plitvi vodi
12.4.94.	LB, pred Igom	11EX.	na jelši
15.4.94.	LB, Ig-Lavrica	F	ob poti
10.5.94.	LB, pred Igom	3EX.	na zorani njivi
23.5.94.	LB, pred Igom	večEX.	ob poti
25.5.94.	LB, pred Igom	1EX.	v zraku
28.5.94.	LB, pred Igom	F	na pokošeni mrvi
21.6.95.	LB, Draga	2EX.	v zraku, obe s polnim kljunom

Tabela 1: Opažanja rumenih pastiric, ki jih nisem določil do podvrste

Table 1: Observations of Yellow Wagtails which could not be determined down to their race

datum	kraj	število	opis
06.4.76.	LB, pred Igom	1M	na travniku
04.4.76.	za Savo pod Zalogom	1M	ob vodi
05.5.76.	LB, Kozlerjeva gošča	1M	ob poti
03.6.81.	LB, pred Igom	M+F	v travi, gnezdo?
15.6.81.	LB, Draga	1M	na žici
19.6.83.	LB, pred Igom	M+F, 1M	pod daljnovodom speljani mladiči
08.6.92.	LB, pred Igom	M+F	gnezdo v jarku
06.4.94.	LB, pred Igom	M	na zorani njivi
11.4.94.	LB, pred Igom	M	na koruznem strnišču in na kupu gnoja
11.4.94.	LB, pred Igom	M	ob kolovozu v travi v plitvi vodi
12.4.94.	LB, pred Igom	M	na jelši

Tabela 2: Opažanja rumenih pastiric podvrste *feldegg*

Table 2: Observations of Yellow Wagtails of *feldegg* race

datum	kraj	število	opis
30.5.81.	LB, pred Igom	2M, 1F	na kupu zemlje
26.4.87.	Kompolje, Sevnica	2M	med pasočimi se kravami lovita žuželke
01.5.87.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
14.5.88.	LB, pred Igom	M+F	ob jarku
11.5.90.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
22.6.90.	LB, pred Igom	M+F	speljan mladič
19.7.90.	LB, pred Igom	1M	ob poti
09.5.92.	LB, pred Igom	M+F	v travi ob poti
15.5.92.	LB, pred Igom	M+F	500 m stran od gornje navedbe
30.5.92.	LB, pred Igom	1M	na pokošeni travi
08.6.92.	LB, pred Igom	M+F	gnezdo ob jarku
12.6.92.	LB, pred Igom	M+F+4juv.	mladiči zletijo iz gnezda
14.4.93.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
14.4.93.	LB, Ig-Škofljica	2M+3F	na grmovju ob poti
07.6.93.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
08.6.93.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
09.6.93.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
22.6.93.	LB, pred Igom	3M	dva na preklah, eden ob jarku
24.6.93.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
01.7.93.	LB, pred Igom	M+2F	na kolovozu
11.4.94.	LB, pred Igom	3M	ob kolovozu v travi v plitvi vodi
20.4.94.	LB, pred Igom	večM	na drevju, grmovju in na tleh
23.5.94.	LB, pred Igom	M	na poti
15.5.95.	LB, pred Igom	M+F	ob poti
15.5.95.	LB, Ig-Škofljica	2M+1F	na žici
02.6.95.	LB, pred Igom	M	v zraku

Tabela 3: Opažanja rumenih pastiric podvrste *cinereocapilla*

Table 3: Observations of Yellow Wagtails of *cinereocapilla* race

Legenda/Key:

- LB = Ljubljansko barje
- EX = osebek, individual
- juv. = mladič, juvenile
- F = samica, female
- M = samec, male
- M+F = par, pair

dokaj redno pojavlja na Barju pred Igom, gnezdi pa neredno. Gnezdo naredi običajno v bližini jarka, poraščenega z visokim rastlinjem.

POVZETEK

V Sloveniji se pojavljajo tri podvrste rumene pastirice: *Motacilla flava flava*, *M.f.cinereocapilla* in *M.f.feldegg*. Avtor jih je pa opazoval na Ljubljanskem barju, kjer podvrsti *feldegg* in *cinereocapilla* tudi gnezdita, kar je v nasprotju z osnovno sistematsko zakonitostjo o razširjenosti podvrst. Dve podvrsti iste vrste namreč ne moreta naseljevati istega geografskega območja, če pa ga, potem nista podvrsti. Gnezditvena opazovanja rumene pastirice v Sloveniji tako znova odpirajo eno temeljnih vprašanj sistematike. (I.G.)

SUMMARY

Three different subspecies of the Yellow Wagtail occur in Slovenia: *Motacilla flava flava*, *M. f. cinereocapilla* and *M. f. feldegg*. The author observed them at Ljubljansko barje (Ljubljana Marshes), where the *feldegg* and *cinereocapilla* breed which, however, is contrary to the basic principles regarding the distribution of subspecies. Namely, two subspecies of the same species cannot inhabit the same geographical area, and if they do then they are not subspecies. Observations of the Yellow Wagtail from the breeding period in Slovenia have thus reopened one of the basic questions of classification. (I.G.)

Ivo A. Božič, Na jami 8, 1000 Ljubljana

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological notebook

OBVESTILO

Po izidu obeh atlasov, atlasa gnezdilk in zimskega atlasa, je bolj ali manj znano, kje in kdaj veljajo posamezne vrste ptic v Sloveniji za običajne ali pogoste. Podatke o opazovanjih takšnih ptic bomo odslej objavljali v rubriki "Ornitološka kronika". Zapise o neobičajnih in manj pogostih ter seveda bolj ali manj redkih pticah bomo še naprej objavljali v rubriki "Iz ornitološke beležnice". Zapisi z novimi podatki o pojavljanju in razširjenosti bodo opremljeni z znakom, ki simbolizira atlas: znakom malega deževnika za atlas gnezdilk in znakom velikega srakoperja za zimski atlas. Po potrditvi komisije za redkosti in v dogovoru z avtorjem prispevka bomo poročila o vrstah, ki v Sloveniji v zadnjih petdesetih letih niso bile opazovane več kot trikrat, objavljali v posebnih prispevkih v uvodnem delu revije. Vabljeni k sodelovanju! Urednik.

NOTICE

After the publication of both Slovene ornithological atlases, *The Atlas of Breeding Birds* and *The Atlas of Wintering Birds*, it has become more or less clear where and when in Slovenia separate species are considered common or frequent. The data on observations of such birds will be from now on published in the column "Ornithological Chronicle", while the records about uncommon, less frequent and of course more or less rare species will still appear in the column "From the Ornithological Notebook". The records containing new data on occurrence and distribution of birds will be accompanied with the symbols of the two atlases: the symbol of Little Ringed Plover for *The Atlas of Breeding Birds* and the symbol of Great Grey Shrike for the *Atlas of Wintering Birds*. The Rarities Committee and the author of this article agree that reports on the species which have not been observed in Slovenia more than three times in the last 50 years will be published independently in the introductory part of the journal. You are kindly invited to take part. Editor

ZLATOUHI PIONIREK *Podiceps auritus*
SLAVONIAN GREBE - 4 on 10th December
 and 14 on 20th December 1995, 14 on 7th January
 1996 at Cerkniško jezero

Dne 10.12.1995 sem na Cerkniškem jezeru (Stržen) opazoval štiri zlatouhe pionirke, ki so plavali med mlakaricami in navadnimi zvonci. Ko sem se jim približal, so odleteli.

Ponovno sem se na Cerkniško jezero vrnil dne 20.12.1995. Jutro je bilo megleno in neprimerno za opazovanje. Da bi bil bliže glavni strugi, sem se odpravil do Svinjske Jame. Postavil sem teleskop, megla pa se je začela dvigovati. Ko sem prešteval mlakarice, sem zagledal štiri zlatouhe pionirke.

Naslednji obisk je bil 7.1.1996. Nastajal je žled, več kot polovica Stržena je bila zamrznjena. Med opazovanjem s teleskopom sem videl kar 14 zlatouhih pionirkov, ki so plavali ob ledu. Bili so zanimivi, saj so se potapljali pod led in tam lovili. Presenečen sem bil, da so po končanem hranjenju zlezli na led in tam počivali.

Pod ledom so si hrano iskali tudi polarni slapnik, štirje čopasti pionirki, navadni zvonci in dva mala pionirka.

Po dveh urah opazovanja pa je nastal splošen preplah. Pogledal sem v nebo in tam zagledal orla belorepca, ki je preletel Stržen in odletel proti Gornjemu jezeru. Zaradi njega je odletela vsa druga vodna perjad.

Zelo sem začuden nad številčnostjo zlatouhega pionirka, saj je po Zimskem ornitološkem atlasu redkek zimski gost v notranjosti. Mislim, da jih je v zimi 1995/96 na celotnem Cerkniškem jezeru še več, saj sem 7.1.1996 na Gornjem jezeru opazil še enega. *Dare Fekonja, Triglavska 21, 1000 Ljubljana*

MALA BOBNARICA *Ixobrychus minutus*
LITTLE BITTERN - Male on 29th June 1995 at
 Cerkniško jezero

29.6.1995 sva se z Milanom Vogrinom ves dan zadrževala ob Cerkniškem jezeru. Tega dne sva odkrila kar nekaj zanimivosti, ki pa jih bova predstavila kdaj drugič, kajti tokrat bom opisala le najino srečanje z malo bobnarico. Za daljši čas sva se ustavila ob otoku in čeprav v tem delu ni bilo kaj prida ptičev, sva na tem mestu ostala kar dobro uro. Naključen pogled na jezero, v smeri proti Javorniku, pa mi je odkril za ta dan verjetno eno največjih

presenečenj; videla sem malo bobnarico. V tistem hipu jo je zagledal tudi Milan in ugotovil, da gre za samca. Toda tako, kot se je bobnarica prikazala, je tudi izginila. Spreletela se je nekaj metrov in prestavila v drug sesto vrbovja, kjer nama je izginila izpred oči. *Nuša Vogrin, Vransko 121, 3305 Vransko*

MALA BOBNARICA *Ixobrychus minutus*
LITTLE BITTERN - Just fledged young on 25th
 July 1995 at Komarnik in the Pesnica valley

25.7.1995 sem se ustavil ob ribniku Komarnik, tako kot vselej, kadar me pot zanese mimo tega nadvse zanimivega ribnika v Pesniški dolini.

Ob izlivu Partinjskega potoka v ribnik se na levo razprostira velik sesto rogoza, segajočega daleč v ribnik. Že na robu rogoza ob potoku sem nehote splašil mladiča male bobnarice, ki je po moji presoji komaj letel in nato kar padel med široke rogozne liste. To je eden mojih redkih, a toliko bolj razveseljivih podatkov o gnezdenju male bobnarice na Komarniku. *Franc Bračko, Gregoričičeva 27, 2000 Maribor*

KVAKAČ *Nycticorax nycticorax*
NIGHT HERON - Adult on 4th September
 1995 by the Savinja river between Laško and
 Celje

Ko sem 4.9.1995 potoval z vlakom iz Ljubljane v Mursko Soboto, sem med vožnjo med Laškim in Celjem na reki Savinji opazil zelo zanimivo ptico. V trenutku, ko sem jo zagledal, sem se spomnil njenega kontrastno obarvanega perja, rdečih oči, črnega kljuna in rumenih nog. Med nadaljnjo vožnjo sem po zaslugi svojih knjig ugotovil, da je bila opažena ptica kvakač. *Simon Vugrinec, Lenaustr.1, 73760 Ostfildern, Nemčija*

VELIKA BELA ČAPLJA *Egretta alba*
GREAT WHITE EGRET - 2 on 8th February at
 Sečovlje Salina

8.2.1995 sva se z Milanom Vogrinom nekaj časa zadrževala v Sečoveljskih solinah. Hitro po vstopu v stari del solin naju je pozdravila brškinka *Cisticola juncidis*, ki se je zadrževala med rastlinjem na nasipu. Kmalu zatem sva

opazila še dve veliki beli čaplji, ki pa sta se naju že na daleč izognili. Ko sva ju spremljala z daljnogledom, sva opazila, da letita proti novemu delu solin. Dobro so bile vidne tudi povsem črne noge, ki so vsaj za začetnika dobro razločevalno znamenje med malo belo čapljo, ki jih v solinah res ne manjka. *Nuša Vogrin, Vransko 121, 3305 Vransko*

ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*
BLACK STORK - Nest with 3 young observed on 1st July and 3rd August 1995 at Hoče near Maribor

Da gnezdi v širši okolici Rač, smo štajerski ornitologi že dalj časa domnevali. Zadnja leta je bila tod opazovana redno, kasneje, po gnezdenju, tudi speljani mladiči. Nikoli pa nismo imeli te sreče, da bi našli gnezdo.

Sredi poletja 1995 je lastnik gozda (žal si priimka nisem zapisal) odkril gnezdo črne štokrlje v Hočkem gnezdu pod vznožjem Pohorja. O zanimivem odkritju je obvestil domače lovce, ti pa Zavod za gozdove in Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor.

Dne 1.7.1995 sva z lovцем Pehantom obiskala gnezdišče črne štokrlje in z varne razdalje opazovala tri (3) delno operjene mladiče, ki so mirno čepeli v gnezdu. Ostanek belega puha na glavi jim je dajal prav nenavaden in "zastrašujoč" videz. Kmalu opaziva tudi enega od staršev, ki je sedel na veji bližnjega drevesa. Dokaj veliko gnezdo,

približno osem (8) metrov od tal, je bilo na rdečem boru *Pinus sylvestris* na robu manjše jase in ga med vejevjem bora skoraj ni bilo videti. Tako naključno mimoidoči človek po bližnji gozdni poti gnezda sploh ne opazi. Habitat bi lahko opisali kot tipičen mešani gozd, s prevladujočimi manjšimi sestoji smreke in rdečega bora. Gnezdišče je od naselja Hoče oddaljeno približno sedemsto (700) metrov, do magistralne ceste Maribor-Ljubljana pa veliko manj. Gozd občasno preletavajo tudi športna letala z bližnjega hočkega letališča.

Po besedah g.Pehanta v Hočah črna štokrlja gnezdi že od leta 1994, saj je speljane mladiče videl nedaleč od gnezda. Glede na velikost gnezda pa je možno, da v Hočah gnezdi že dlje časa. Pri tem je pomembno, da se v prihodnje v bližini gnezda vzpostavi tak varstven režim, ki bo preprečil sekanje drevja in moteče obiske ljudi.

Ob kontroli gnezda 3.8. so bili vsi trije popolnoma operjeni mladiči še na gnezdu. Zanimivo pa je, da so mladiči prvič poleteli že prej, saj je M.Vogrin 28.7. opazoval mladiča, verjetno pri prvem letalnem poskusu. Dva dni po mojem zadnjem obisku, torej 5.8., pa je našel gnezdo že zapuščeno. Tudi pri beli štokrlji *Ciconia ciconia* se speljani mladiči, ki se učijo letati, še več dni po prvem poletu vračajo na svoje gnezdo in na njem tudi prenočujejo. Za črno štokrljo tega nismo vedeli zagotovo, kaže pa, da mladiči dokončno zapustijo gnezdo veliko prej kot zarod bele sorodnice. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 2000 Maribor*

BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia*
WHITE STORK - Nest with 2 young in 1995 at Zemeljci in Bela krajina

10.11.1995 me je pot zanesla v kraj Zemelj ob reki Kolpi (OAS 5/52). Majhna vasica, z vsega nekaj hišami in pripadajočimi gospodarskimi poslopji. No, bele štokrlje majhnost zaselka ni motila. Videl je sicer nisem, spregledal pa tudi ne njenega gnezda na lesenem, električnem drogu. Po besedah domačinke sta tega leta (1995) iz njega poletela dva mladiča. Pohvalila pa se je tudi, da je tako že štiri leta, pred tem pa štokrelj ni bilo. *Davorin Töme, Jamova 66, 1000 Ljubljana*

ŽLIČARKA *Platalea leucorodia*
SPOONBILL - On 24th March 1996 at Rače
 near Maribor

Potem ko se je stopil led, ki je skoraj štiri mesece prekrival Račke ribnike, sem jih 24. marca 1996 ponovno obiskal. Osnovni namen obiska je bil štetje kormoranov, ki pa jih tega dne na ribnikih ni bilo.

Ker so zaradi izlova rib izpustili vodo iz Malega ribnika, je to privabilo veliko jato čapelj in rečnih galeb. Rečni galebi so se hranili s številnimi tričetrt kilograma težkimi poginulimi tolstolobiki, ki so ležali naplavljeni na mulju. Čaplje pa so stale v plitvi vodi ali počivale na mulju. Med počivajočimi pticami je bila tudi bela čaplja, z jasno vidnim čopom, črnimi nogami in zaobljenim črnim kljunom. Določitev seveda ni bila vprašljiva - bila je odrasla čaplja žličarka *Platalea leucorodia*. Ptica se ob mojem prihodu ni vznemirila, tako da je bilo časa za opazovanje več kakor dovolj. Posebno pozornost sem namenil njenemu oprsju, vendar rumene barve, ki jo omenja priročnik za svatovsko perje, nisem opazil, pa tudi čop se mi ni zdel prav nič rumen.

Ko sem nato štel sive čaplje *Ardea cinerea*, je sledilo še eno presenečenje. Med 37 pticami sem opazil še rjavo čapljo *Ardea purpurea*, ki pri nas v Račah prav tako ni preveč reden gost. *Andrej Šorgo, Ptujška 91, 2327 Rače*

RJASTA GOS *Tadorna ferruginea*
RUDDY SHELDUCK - 5 (3 juveniles and 2 adults) on 7th September 1991, and male on 2nd March 1996 at Ormoško jezero (also 3 *Sterna caspia* and *Stercorarius parasiticus* on 7th September 1991)

Moje prvo srečanje z rjastimi gosmi je bilo 7.9.1991 na Ormoškem jezeru. V čudovitem in jasnem vremenu je proti večeru na plitvini sredi akumulacije brodilo in plavalo kar pet (5) osebkov. Tri (3) so bile v prvoletnem mladostnem perju v prevladujočih sivo rjavih tonih, dve (2) z belkastima glavama in bistveno bolj barvno kontrastnim perjem pa sem določil za odrasla osebk. Tankega črnega vratnega obroča pa mogoče tudi zaradi razdalje opazovanja (okoli 400 m) nisem videl. Kot zanimivost naj dodam, da sem hkrati opazoval še tri odrasle severne čigre *Sterna caspia* in temno varianto bodičaste govnačke *Stercorarius parasiticus*. Slednja je celo večkrat napadla severne čigre,

potem pa odletela proti toku reke Drave. Zaradi vojne jeseni, ki jo je zaznamovalo bombardiranje Čakovca in Varaždina, je bila gladina jezera izredno nizka. Vse tri omenjene vrste so skupaj z množico zanimivih pobrežnikov počivale in bredle po velikanskih peščenih plitvinah jezera!

No, 2.3.1996 sem s kolegom Jakobom Smoletom štel vodne ptice na Ormoškem jezeru. Pogled skozi teleskop nama je razkril od sonca ožarjenega svatovsko obarvanega samca rjaste gosi, ki je mirno plaval na gladini jezera. Črni vratni obroček je bil tokrat viden naravnost odlično! Z Jakobom pa sva imela tudi srečo: kaj lahko bi se zgodilo, da bi rjasta gos odletela, še preden bi jo videla. Na jezeru je malo pred tem lovil gosi in druge vodne ptice odrasel orel belorepec *Haliaeetus albicilla*.

Po poročilu Komisije za redkosti (*Acrocephalus* l. 16, št. 73, str. 194) je bila rjasta gos v zadnjih 50ih letih opazovana v Sloveniji enkrat samkrat. Avtor notice meni, da so bile ptice v obeh opazovanjih prej divje kot ne: pa vendar nas lahko kljuje vprašanje, ali rjaste gosi niso nemara pobegnile kakšnemu lahkomiselnemu gojitelju. Takšno onesnaževanje evropske avifavne postaja resen naravovarstveni problem, žal skoraj brez meja. *Borut Stumberger, 2282 Cirkulane 41*

VELIKI ŽAGAR *Mergus merganser*
GOOSANDER - 2 on 15th April 1996 at Ptujsko jezero

Dne 15.4.1996 sem se odločil, da jo mahnem po drugi poti iz šole kot običajno. Z glavne ceste sem zavil na pot ob Dravi, med ptujskim mostom in sotočjem stare Drave in kanala. Temperatura se je gibala okoli 12°C, nebo je bilo prekrito z oblaki in vsake toliko je rahlo pršelo.

Že takoj na začetku sem se prepričal, da se nisem zaman odločil za ornitološki izlet, kljub temu da sem bil brez kakršnega koli pripomočka. Blizu nasipa sta mirno plavala dva velika žagarja *Mergus merganser*. Na samcu sem lepo videl belo oprsje in zaobljeno glavo brez štrlečih peres, samica pa je imela navzdol obrnjeno štrleče perje. Takoj zatem pa se je tik pred menoj na tla spustil belovrati muhar *Ficedula albicollis*, vendar je že po nekaj trenutkih spet odletel.

Največje presenečenje pa je šele sledilo. Nasproti hiše, ob kanalu, je približno 20 m pred menoj vzletela smrdokavra *Upupa epops*. Prepoznal sem jo po njenih nezgredljivih

širokih, črno-belo progastih perutih in svetlo rjavi barvi. Takoj za prvo pa je vzletela še druga. Smrdokavri sta se naprej usedli v gosto grmovje, potem ko sem se jima približal, pa sta zleteli prek Drave.

Potem sem ob poti, ki vodi poleg kopališke ograje, zagledal navadnega kupčarja *Oenanthe oenanthe*, ki pa sem ga determiniral šele, ko je vzletel. Dobro sem videl črno obrobljeni rep in dva bela kvadrata na vsaki strani. Po perutih je bil kupčar pepelnato siv, prsi pa je imel svetlo rjave. Lepo se je videla tudi njegova očesna krinka. *Luka Korošec, Mlinska 14, 2251 Ptuj*

ZIMSKA RACA *Clangula hyemalis*
LONG-TAILED DUCK - 4 (male and 3 females) on 20th December 1995 at Ptujsko jezero

Dne 20.12.1995 sem se okoli 13h vračal iz šole na Ptuju. Kot ponavadi sem na mostu čez Dravo pogledal navzgor po reki. V zimskih mesecih se tam zadržujejo zvonci *Bucephala clangula*, čopaste črnice *Aythya fuligula*, mlakarice *Anas platyrhynchos* in liske *Fulica atra*.

Ta dan je bila gladina skoraj prazna, mojo pozornost pa so pritegnile štiri race, ki so se nenehno potapljale. Skoraj takoj sem ugotovil, da gre za zimske race *Clangula hyemalis*. Takoj po prihodu domov sem se vrnil k Dravi, tokrat s teleskopom.

Ob prihodu na jezero sem opazil slapnika. Določil sem ga za samico polarnega slapnika *Gavia arctica*, po dobro vidnih kvadratkih na hrbtu.

Kmalu zatem sem opazil še zimske race, ki so se potapljale malo nižje od prej opazovanega mesta.

Samec se je lepo ločil od treh samic. Bil je v zimskem perju in imel je lepo vidno podočesno pego ter oranžen kljun, ki ga je na korenu in konici omejevala črna barva. Dve samici sta bili prvozimski, na glavi sta imeli le svetlo rjavo črto in zelo rahlo podočesno pego. Tretja samica pa je po obarvanosti perja morala biti starejša. *Luka Korošec, Mlinska 14, 2251 Ptuj*

NAVADNI ZVONEC *Bucephala clangula*
COMMON GOLDENEYE - 2 imm on 9th July 1995 at Ormoško jezero

Ko smo se v nedeljo dne 9.julija 1995

približno ob štirih popoldne odpravili z ekološko-raziskovalnega tabora Drava 95 na Polenšaku opazovat ptice na akumulacijo Ormož, nismo pričakovali nič posebnega. V kombiju, v katerega smo se stlačili vsi iz ornitološke skupine, je bilo prav neznosno, saj je bil vroč julijski dan brez vetra.

Ustavili smo se na zgornjem delu jezera ob tovarni sladkorja. Takoj ob prihodu na jezero smo opazili tri odrasle črne čigre *Chlidonias niger*, ki so se že golile, in malega galeba *Larus minutus*, po obarvanosti perja nedvomno prvoletni osebek. Čez nekaj časa so na jezero priletele štiri velike bele čaplje *Egretta alba*. Čaplje so jezero preletele in se malo pred jezom obrnile proti lagunam, kjer so tudi pristale na visokih vrhah. Takoj za čapljami pa je na jezero iz izliva Drave v jezero priplaval navadni zvonec *Bucephala clangula*. Po nekajminutnem opazovanju smo ugotovili, da opazujemo mladega samca, spolno nezrel osebek. Med opazovanjem se je zvonec nenehno potapljal in iskal hrano. Ko zvonca nismo več videli, smo se odpravili na spodnji konec jezera proti lagunam. Na zgornjem koncu jezera smo opazili skupino dvanajstih labodov grbcev *Cygnus olor*, takoj nato pa smo opazili še enega zvonca, ki ga nismo mogli starostno oziroma spolno determinirati. Po tem dogodku smo se odpravili v lagune, vendar lepih doživetij s tem še ni bilo konec. Takoj po prihodu v lagune smo v vodnem bazenu odkrili dva mala pionirka *Tachybaptus ruficollis*, oba v svatbenem perju, nato pa sta nas preleteli dve rumeni pastirci *Motacilla flava*. Po približno dvajsetih metrih smo v srednjem bazenu na rogozu odkrili družino sedmih plašic *Remiz pendulinus*, ki so se prehranjevale na rogozu. V predzadnjem bazenu (zgornja stran bazena gleda iz vode) so se na obrežju prehranjevali trije pikasti martinci *Tringa ochropus* in kozica *Gallinago gallinago*. *Luka Korošec, Mlinska 14, 2251 Ptuj*

KOCONOGA KANJA *Buteo lagopus*
ROUGH-LEGGED BUZZARD - On 19th December 1995 near Ptuj

Dne 19.12.1995 sem bil na krajšem ornitološkem izletu v okolici ptujskih toplic.

Mojo pozornost je pritegnila ujeta, ki je sedela približno 150m stran od mene. Na hitro sem jo določil za navadno kanjo. Ko sem se

ujedi približal na približno 50m, je vzletela. Takoj sem spoznal, da ne opazujem navadne kanje, ampak verjetno koconogo kanjo *Buteo lagopus*.

Pri pozornejšem pogledu sem opazil pod perutmi belino, ki so jo prekrivale večje rjave pege. Tudi dolžina peruti se mi je zdela večja kot pri navadni kanji.

Po približno 200m se je usedla na zelo gosto drevje, tako da sem lahko videl le glavo, ki pa se ni dosti razlikovala od glave navadne kanje, mogoče je bila le za odtenek svetlejša. Osebek sem opazoval še enkrat, vendar dva dni pozneje. Koconoga kanja je sedela na tleh in zelo lepo sem videl njen črno obrobljeni rep. Vendar nog tako kot prvič nisem mogel videti, ker jih je zakrival rep. Po vseh opazovanjih bi lahko trdil, da je bil osebek svetle variante. Kanjo sem obakrat opazoval pri lovu na male sesalce.

Dne 18.12.1995 je B.Štumberger prav tako opazoval en osebek koconoge kanje na Ptujskem jezeru. *Luka Korošec, Mlinska 14, 2251 Ptuj*

KOCONOGA KANJA *Buteo lagopus*
ROUGH-LEGGED BUZZARD - On 11th February 1996 at Cirkovci on Dravsko polje

Morda so bili kurenti tisti, ki jim je uspelo pregnati oblake in meglo, ali pa so bili sončni dnevi darilo matere narave. Tisti konec tedna smo bili na Štajerskem koncu na terenu verjetno vsi, ki nam srce bije na ptičjo stran. Z B.Štumbergerjem sva se za sončno, a hladno nedeljsko popoldne 11.februarja 1996 dogovorila, da bova poskusila poiskati prenočišče kormoranov, na katero so se domnevno prestavile ptice s Ptuja.

Na poti od Rač proti Ptuju ni nič kazalo na kaj izjemnega. Oprezal sem za lunji, videl pa sem poljske vrane, ki so brskale po snegu okoli nepožete koruze, postovka je kot običajno čepela na svojem stalnem stebru za Podovo, le kanj je bilo nekaj več kot prejšnje dni. Za odcepom ceste proti Cirkovcam pa sem opazil v zraku krožečo ujedo. Prva misel je bila kanja, druga pa: zakaj ima ta kanja tako svetle peruti? Ustavil sem avto in si jo v miru ogledal skozi daljnogled. V primerjavi s kanjami, ki jih videvam vsak dan, sta bodli v oči temni pegi na skoraj belih perutih, rep pa je bil bel in obrobljen s črnim robom. Kot vedno v takih trenutkih je sledil posvet s priročnikom, ki je

potrdil dotlej neizrečeno misel. Bila je koconoga kanja *Buteo lagopus*, ki se je počasi oddaljevala proti severu proti kraju Starošinci.

Z Borutom sicer nisva našla prenočišča, bil pa je prijeten popoldan. *Andrej Šorgo, Ptujška 91, 2327 Rače*

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*
GOLDEN EAGLE - Pair on 6th June 1995 at Jeronim (700m a.s.l.) in the Lower Savinja valley

Na Dobrovljah, hribih, ki delijo spodnjo Savinjsko dolino od Zadrečke doline, sem se 6.6.1995 nad krajem Jeronim srečal s planinskim orlom. Dve veliki ujedi sem zagledal že iz avtomobila, vozeč proti Jeronimu, a nisem ustavil, počakal sem namreč, da se mi bo pogled bolj odprl. Ko sem prišel na točko, ki sem jo poznal že od prej in od koder se odpira lep razgled, sem ustavil avtomobil in iz njega potegnili še teleskop. Ujedi sta še vedno krožili približno na istem mestu. Pogled skozi teleskop mi je povedal, da sem se srečal s planinskim orlom. Bila sta dva, očitno par, po perju sodeč odrasla. Kraj, kjer sem ju opazoval, je na nadmorski višini 700 metrov. *Milan Vogrin, Hotinjska cesta 108, 2312 Orehova vas*

SOKOLIČ *Falco columbarius*
MERLIN - On 15th March 1993, on 14th April 1995 near Pragersko, and on 20th November 1995 at Zgornji Tuhinj in the Tuhinj valley

Na polju med Šikolami in Pragerskim je 14.4.1995 po nekajdnevem slabem vremenu z ohlavitvami bilo kaj videti. V zraku in na tleh so bili rjavi lunji *Circus aeruginosus*, v času ene ure sem jih naštel 30. Med njimi so bili tudi 3 pepelasti lunji *Circus cyaneus*, 13 navadnih postovk *Falco tinnunculus* in samec sokoliča, ki je v nizkem letu nad poljem večkrat poskušal ujeti bežeče poljske škrjance *Alauda arvensis*. Ponujal se je zanimiv prizor: bolj ko si je sokolič prizadeval z raznimi letalnimi manevri ujeti škrjanca v zraku, bolj je ta žvrgolel in se spretno izmikal ostrim krempljem.

Podoben dogodek sem doživel tudi 15.3.1993 na prostranem polju ob zbiralniku Medvedce, ko je samec sokoliča v nizkem letu podil poljske škrjance in jih nato skušal v zraku ujeti.

20.11.1995 pa sva z M.Vogrinom iz avtomobila videla sokoliča, ki je z zloženimi perutimi in veliko hitrostjo bolj padal kot letel proti bližnjemu gozdu. To je bilo blizu Zg.Tuhinja v Tuhinjski dolini. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 2000 Maribor*

DIVJI PETELIN *Tetrao urogallus*
CAPERCAILLIE - Nest with 7 eggs found on 24th May 1995 on Mt.Pokljuka

Med sečnjo, pospravilom podrtega drevja na Pokljuki, so gozdni delavi našli leglo velikega petelina. Po obvestilu sva z naravovarstvenim nadzornikom TNP Juretom Kočanom dne 24.5.1995 preverila sporočilo. Gnezdo z sedmimi jaci je bilo tik ob gozdni cesti v predelu Jerebikovca pod košato, meter visoko jelko. Pri lupljenju smrekovega debla, ki je bilo podrto dva metra od gnezda, je kura zletela. Znano je, da kura do zadnjega ne zapusti legla, kadar je sredi ali proti koncu valjenja. Zato smo sklepali, da je kura v našem primeru valiti šele začela. Čeprav so se gozdarji umaknili iz bližine gnezda, se kura ni več vrnila na gnezdo. Leglo je ostalo nekaj dni hladno, zato sem jajca pobral. Pri konzervaciji (izpihanju) se je potrdilo naše sklepanje o začetku valjenja. Naj omenim, da so prav na Pokljuki najštevilčnejša rastišča velikega petelina v TNP. Spremljanje aktivnosti rastišč je vsakoletno redno opravilo nekaj naših nadzornikov. Enako velja za ruševca. Zato imamo precej zanesljive podatke o stanju teh dveh vrst gozdnih kur.

Zanimivo je, da je leta 1975 poklicni lovec Tone Štular iz Zg.Radovne dobil šest jajc (leglo) kure velikega petelina in jih podtaknil domači kuri. Zvalili so se kebčki, ki jih je Štular potem z veliko časa in volje vzredil. Krmil jih je predvsem z mravljinčnimi jajci, gosenicami in hrošči, pozneje pa z briketi za fazane. Pravi, da so bili štirje samci in dve samici. Presenetilo ga je hitro menjavanje preja (5-6 krat) in hitra rast, saj so petelini odrasli v dveh mesecih. Vsi so tragično končali. Nekaj so opravili zajedalci (ugotovljeno na Veterinarski fakulteti v Ljubljani), trije petelini pa so se pobili med seboj, ker jih niso pravočasno ločili. *Miha Marenče, Triglavski narodni park, 4260 Bled, Kidričeva 2*

KOTORNA *Alectoris graeca*
ROCK PARTRIDGE - On 27th October 1995 on Mt.Tosc in the Julian Alps

V pečeh Tosca nad Bohinjskimi vratci, na višini 2150m, so me v petek 27.10.1995 ob 13h preletele tri kotorne. Nekaj deset metrov nad mano so se spustile na tla, kjer sem jih malo zatem splašil. Ob vzletu so se oglasile. Let je bil hiter in dobro slišen. Ena je zletela proti Krmi, dve pa proti Velemu polju.

Doslej nisem zasledil podatkov o kotornah v tem delu vzhodnih Julijskih Alp. *Tomaž Mihelič, Gradnikova 63, Radovljica*

ŽERJAV *Grus grus*
COMMON CRANE - 3 on 23th April 1996 at Jovsi near Brežice

Vzpodbujena z lepo zgibanko o zaščitenem področju Jovsi sva se z ženo 22.aprila spustila od Šole v Kapelah po bregu k močvirju. Pri ribniku, ob katerem je lovska preža, nama je kosec *Crex crex* zapel dobrodošlico. Ob Šici so v vrbah peli rakarji *Acrocephalus arundinaceus* in trstni cvrčalci *Locustella luscinioides*. Trstni cvrčalec, ki sem si ga ogledal, ko je v popoldanskem soncu pel na suhi veji, me je v svojem enotno rjavem plaščku in z zravnano držo spominjal na oprezajočo podlasico. Po tem vzpodbudnem prvem stiku se je močvirje z vodo uspešno uprlo najinemu agresivnemu poskusu, da bi ga prečkala po dolžini, začeni pod vasjo Jeroslavci. Pri tem sva ugotovila, da je tu na desetine srn, ki bi jih, četudi bi se držala "poljskih poti", kot to priporoča zgibanka, nujno vznemirila.

Poučena s to izkušnjo sva se naslednji dan, 23.aprila, ponovno odpravila k Jovsom, tokrat z namero, da se gibljeva le po obrobju. Ko sem iz vinograda ob šoli v Kapelah z daljnogledom opazoval srne, sem nad močvirjem, na razdalji okoli 1000m, zagledal ujedo, ki sem jo prvi hip imel za kanjo. A po primerjavi njene velikosti z dosti manjšo srno in zaradi počasnih zamahov kril sem to določitev takoj opustil. Ujeda se je spustila na tla, čez kratek čas spet vzletela, zaokrožila v višini krošenj, pri tem je občasno tudi zajadrila in se spustila na vrbo. Ob njenem kroženju sem opazil, da je glava zlatorjava (sonce sem imel za hrbtom); s tem sem se zadovoljil v upanju, da bom vrsto lahko določil doma. Na širino in obliko repa žal

nisem bil pozoren.

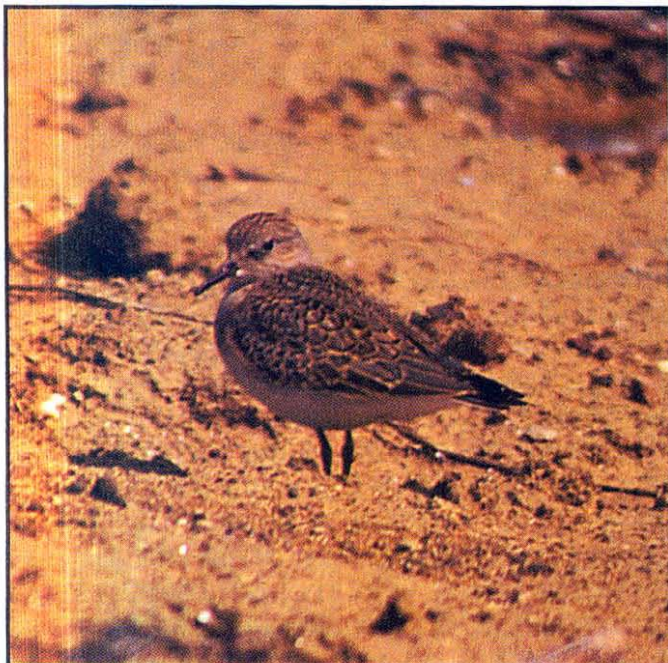
Ponovno sva se spustila k omenjenemu ribniku in se tam povsem presenečena spogledala s tremi žerjavi *Grus grus*, ki so stali v travi, kot noji v savani. Čez minuto ali dve so vzleteli, zaokrožili in se spustili nekaj sto metro naprej za grmovje. *Martin Košir, Linhartova 68, 1000 Ljubljana*

SLOKA *Scolopax rusticola*
WOODCOOK - On 10th October 1995 at Na prodih in the Julian Alps

10.10.1995 sem ob planinski poti, ki vodi s planine Jezero prek Prodov v dolino Sedmerih jezer, na nadmorski višini okoli 1600m splašil sloko. Osebek, ki je odletel, kakor bi ga izstrelil iz topa, je pod rušjem verjetno počival pred nadaljnjim poletom v toplejše kraje. *Davorin Tbm, Jamova 66, 1000 Ljubljana*

TEMMINCKOV PRODNİK *Calidris temminckii*
TEMMINCK'S STINT - On 18th August 1994 at Cerknško jezero

Na Rešetu na Cerknškem jezeru sva 18.8.1994 opazovala osebek Temminckovega prodnika v juvenilnem perju. Starost sva določila po značilno črno obrobljenem ramenskem perju in okrasto obrobljenih krovcih. Ni bil pretirano plašen in tako sva lahko naredila nekaj lepih posnetkov. Rešeto

je sicer poleti zanikrna mlaka, na njegovih bregovih pa je kljub velikemu številu ribičev vedno kaj zanimivega, še posebno zgodaj zjutraj in proti večeru. *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 1111 Ljubljana*

KAMENJAR *Arenaria interpres*
TURNSTONE - On 5th September 1993 at Bohinjsko jezero

Bratranec A.Ciuha mi je sporočil, da je začetku septembra, natančneje 5.9.1993, na obali Bohinjskega jezera opazoval nenavadnega ptiča. Zadrževal se je na plaži avtokampa in ker se je vedel precej zaupljivo, mu ga je uspelo fotografirati s 35mm objektivom. Po opisu ni bilo mogoče določiti vrste, ko pa mi je kasneje pokazal fotografije, sem na njih presenečena prepoznala kamenjarja. Zanimivo, da je ta nenavadni pobrežnik zašel v to zaprto alpsko dolino. *Eva Vukelič, Laze 6, 1351 Brezovica pri Ljubljani*

GRIVAR *Columba palumbus*
WOOD PIGEON - On 10th December 1994 at Ljubljansko barje

10.12.1994 je bil lep zimski dan, kot nalašč za obisk Ljubljanskega barja. Tako sem se odpravil opazovat ptice v Kozlarjevo goščo. Že takoj na začetku gošče sem opazoval dokaj veliko število sinic, ki so se prehranjevale po smrekah na robu gošče: močvirsko sinico *Parus palustris* (1), čopasto sinico *Parus cristatus* (5), plavčka *Parus caeruleus* (10) in veliko sinico *Parus major* (50). V družbi s sinicami se je prehranjevalo še kakih deset (10) rumenoglavih kraljičkov *Regulus regulus*.

Ko sem se tako sprehajal po gozdu, je z roba gošče z glasnim prhutanjem zletel golobu podoben ptič. Ptici sem skušal slediti, a mi ni uspelo. Brezuspšno sem tako nadaljeval pot po gozdiču, dokler nisem prišel do skrajnega južnega roba gošče, kjer je z veje nekega drevesa spet zletel že prej omenjeni ptič. Tokrat sem ga dobro videl in ga brez težav določil za goloba grivarja. Podatek je seveda zanimiv, saj je glede na podatke iz Zimskega ornitološkega atlasa Slovenije prvi zimski podatek za to vrsto na Ljubljanskem barju.

Za konec sem tisti dan opazoval še (1) samico kalina *Pyrrhula pyrrhula* in manjšo jato petih (5) malih krivokljunov *Loxia*

curvirostra, ki so se prehranjevali s storži na vrhovih smrek v Kozlarjevi gošči. *Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana*

TURŠKA GRLICA *Streptopelia decaocto*
COLLARED DOVE - Nesting from December to February 1995/96 at Smarje near Koper

V času od 11. decembra do 17. februarja 1996 smo opazovali zimsko gnezdenje turške grlice na atlantski cedri v neposredni bližini šole. Opazovali smo vsakodnevno, zapisovali vedenje samca in samice, temperaturo in vremenske ter druge spremembe in značilnosti. Iz opazovalnice - učilnice biologije - smo imeli v začetku februarja možnost videti dva lepa že odrasla mladiča, ki sta zapustila gnezdo nekje med zimskimi počitnicami od 17. do 27. februarja. Grlici sta pridno nabirali hrano v okolici šole in bližnjih hiš, vodo pa sta jemali kar iz obcestnih luž. Učenci naravoslovnega krožka O.S. Smarje pri Kopru

KOZAČA *Strix uralensis*
URAL OWL - Nest with 3 eggs found on 12th May 1995 on Mt. Mežaklja

Aprila 1993 mi je naravovarstveni nadzornik Triglavskega narodnega parka Andrej Švab sporočil, da so gozdni delavci med sečnjo na Mežaklji našli leglo neke velike sove. Dne 12.5.1995 sva z Andrejem Švabom preverila sporočilo. Gnezdo s tremi belimi jajci je bilo v trhljem smrekovem panju dober meter od tal. Ob najinem prihodu je sova, bila je kozača, zletela iz gnezda in se usedla na bližnjo smreko. Pri opazovanju legla in fotografiranju naju je kozača presenetila s "pikirajočim" letom tik nad glavama. Lokacija gnezdišča je bila v gozdu blizu planine Sp. Kozjek. Leglo je bilo pozneje izplenjeno. Med pogovorom z Andrejem Švabom sem zvedel, da to vrsto sove na Mežaklji opazuje redno vsako leto na nekaj lokacijah oz. jo pogosto sliši v spomladanskem času. *Miha Marenče, Triglavski narodni park, 4260 Bled, Kidričeva 2*

KOZAČA *Strix uralensis*
URAL OWL - On 10th April 1994 in the Rašica valley and on 23th March 1995 at Iški Vintgar (in the vicinity of Ljubljansko barje)

S Tomažem Miheličem sva se 23.3.1995

namenila nad Iški Vintgar. S posnetkom sva hotela preveriti, ali je tam velika uharica.

Od Krvave peči sva po cesti nad robom vintgarja gazila slab pedenj snega. Daleč na nasprotni strani doline se je oglašala lesna sova *Strix aluco*. Okrog enajste ponoči sva se ustavila kaka 2 kilometra severno od Krvave peči (ca. 880m n.m.v.) in napravila posnetek. Velike uharice nisva izzvala, pač pa je nedaleč od naju nekajkrat zapela kozača *Strix uralensis*.

To pa ni bilo moje prvo srečanje s kozačo v teh krajih. Prvič sem jo videl 10.4.1994 pod vasjo Tomažini v zamočvirjeni dolini Rašice (ca. 490m n.m.v.). Sedela je v krošnji na južnem robu majhnega svetlega gozdička črne jelše sredi doline. Bila je skoraj povsem obsijana od močnega poznodopoldanskega sonca. *Tomaž Jančar, Gorenje Blato, 31 1291 Škofljica*

PODHUJKA *Caprimulgus europaeus*
NIGHTJAR - On 2nd July 1995 in the city of Ljubljana

Tudi mestna središča, kot je ljubljansko, so včasih lahko prizorišče zanimivega in nenavadnega ornitološkega doživetja, saj se med mnogimi vsakodnevnimi "mestnimi" ptiči, kot so mestni golobi, navadne postovke *Falco tinnunculus*, domači vrabci *Passer domesticus*, kosi *Turdus merula*, kavke *Corvus monedula*, sive vrane *Corvus cornix*, srake *Pica pica* in drugi, znajdejo tudi ptiči, ki nekako ne sodijo v ta prostor.

2.7.1995 sem preživel dan in del noči ob knjigi, vendar sem z enim ušesom vendarle prisluškoval dogajanjem na ulici. Zvečer okoli desete ure, ko se je dan že prevešal v noč, sem zaslišal nenavadno oglašanje, ki ga nikakor nisem mogel uvrstiti med tista, ki jih poznam iz tega okoliša, ptice pa kljub oprezanju skozi okno nisem ugledal. Oglašanje je nato čez noč utihnilo. Okoli petih zjutraj pa se je neznana ptica pričela spet oglašati. Za hip sem prekinil študij in šel pogledat skozi okno. V upanju seveda, da se bo vendarle pokazala. In res sem zagledal nad streho hiše krožečega samca podhujke, ki se je razburjeno oglašal. Podnevi sem poskušal podhujko izzvati s predvajanjem posnetka, a se ni odzvala. V naslednjih dneh je nisem več ne opazil ne slišal, tako da je šlo le za naključnega obiskovalca.

Za strogi center Ljubljane imam kar nekaj podatkov o opazovanju oziroma najdbi za tak

predel nenavadnih ptic, kot so siva čaplja *Ardea cinerea*, skobec *Accipiter nisus*, sokol *Falco peregrinus*, fazan *Phasianus cochinchicus*, rečni galeb *Larus ridibundus*, rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, črna žolna *Dryocopus martius*, siva žolna *Picus canus*, menišček *Parus ater* in krokav *Corvus corax*.
Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

BELOHRBTI DETEL *Dendrocopos leucotos*
WHITE - BACKED WOODPECKER On 1st
September 1991 in the suburb of Zidani most

Ta naš redki glacialni relikv med našimi pticami sem opazoval 1. septembra 1991 okrog 17. ure v naselju Briše v Zidanem mostu na nadmorski višini okrog 230 metrov. Iz gozda je priletel na travnik, ga preletel in pristal na deblu smreke, oddaljene približno 50 metrov. Kakšni dve minuti sem ga opazoval, kako je izza lubja dolbel svoj plen. Proti meni je obračal hrbet, tako da sem ga večino časa opazoval ravno v hrbet, ki je bil bel. Zgornji del peruti je imel črn, prav tako repna peresa, belina hrbta in spodnjega dela zloženih peruti proti repu je dajala vtis vzorca ribje kosti. Teme glave je imel rdeče, velikost pa kot veliki detel. Ko je čez kakšni dve minuti odletel nazaj proti gozdu v značilnem valujočem letu, sem opazil tudi rožnato rdečkasto barvo podrepnih peres.
Marjan Gobec, Zidani most 28a, 1432 Zidani most

HRIBSKI ŠKRJANEC *Lullula arborea*
WOOD LARK On 19th June 1994 at Leskovec
near Višnja Gora

Sredi dneva 19.6.1994 sem kilometer severno od Leskovca nad Višnjo Goro (690m n.m.v.) iz avta opazil škranca, ki se je spreletel na bornem travniku ob makadamski cesti. Ustavil sem in si ptiča ogledal kar iz avta iz njegove neposredne bližine. Nadočesna črta, ki se je vlekla zadaj okrog in okrog glave, in značilni vzorec na zgibu peruti sta ga izdajala za hribskega škranca *Lullula arborea*. Ko sem izstopil, sem lahko poslušal petje kar treh samcev hkrati.

Glede na Ornitološki atlas Slovenije podatki o pojavljanju hribskega škranca v gnezditveni sezoni v osrednji Sloveniji doslej

niso bili znani. *Tomaž Jančar, Gorenje Blato 31, 1291 Škofljica*

SKALNA LASTOVKA *Ptyonoprogne rupestris*
CRAG MARTIN - Nest found on 16th July 1995
at Igla in the Upper Savinja valley

Skalna lastovka je gnezdilka skalnatih sten in pri nas poznana predvsem v Julijskih Alpah. V Savinjsko-Kamniških Alpah je bilo v obdobju popisovanja za ornitološki atlas opaženo samo gnezdenje v okolici Jezerskega. Zato sem bil toliko bolj vesel prizora, ki sem ga doživel v kraju Igla, na nadmorski višini okrog 550 metrov, med Solčavo in Lučami (kvadrant 13/48). Dne 16. julija 1995 okrog popoldneva sem opazoval par skalnatih lastovk, ki je krmil mladiče.

Gnezdo nasproti okrepčevalnice, v skalni kapelici, ki je nastala, ko se je del skale odkrušil, je bilo kakšnih 40 metrov nad Savinjo. Gnezdo, ki je bilo skoraj povsem belo, je bilo po obliki zelo podobno gnezdu kmečke lastovke. Žrela mladičev, treh ali štirih, so bila povsem rumena. Opazoval sem krmljenje kakšne pol ure, vendar v bližini nisem opazil nobenega drugega para skalne lastovke. Upam, da stena ni zanimiva za alpiniste in da bodo imele skalne lastovke ugodne razmere za gnezdenje tudi v prihodnje.
Marjan Gobec, Zidani most 28a, 1432 Zidani most

KMEČKA LASTOVKA *Hirundo rustica*
BARN SWALLOW - Total albino caught on 8th
September 1994 at Vrhnika (probably the
same that had bred at Blatna Brezovica near
Vrhnika in the same year)

S kolegom Lapanjo sem obročkal ptice na stalnem lovišču na Vrhniki. Zvečer 8. septembra 1994 se nama je v mrežo ulovila kmečka lastovka, vendar povsem bela.

Že v prejšnjih izmenah so jo opazili v zraku, ko je dajala vtis letečega belega lista, vendar je nihče ni ujel. Odrasla samička je imela 122 mm dolgo perut. Vse perje je imela snežno belo, razen za bucikino glavo rjavega perja na čelu. Oči in noge pa so bile temne. Naslednjega dne sva jo fotografirala, obročkala s številko obročka A 72500 in izpustila z željo, da bi se naslednje leto spet vrnila.

Kasneje sva od P. Grošlja zvedela, da je ta

lastovka gnezdila v Blatni Brezovici pri Vrhniki. Marjan Gobec, Zidani most 28a, 1432 Zidani most

RJAVA CIPA *Anthus campestris*
TAWNY PIPIT - Juvenile on 24th May 1994 at Ljubljansko barje

Dne 24.5.1994 sem opazoval ptice na Ljubljanskem barju. Kot običajno sem jo od avtobusne postaje naprej ubral po Ižanski cesti in tako prispel na ravnico, ki se razteza med Iško vasjo, Mateno, reko Iščico in Kozlerjevo goščo. V kvadrantu 9/46/H2 sem zavil z Ižanske ceste proti reki Iščici. Ko sem si pripravljaj teleskop, je mimo priletel dolgorep pastirici podoben ptič in se usedel na bližnji grm. Brez posebnega razmišljanja sem ugotovil, da gre za eno izmed cip. Ptica je bila svetlo rjave barve, na perutih sta bila opazna dva bela trakova, prsi so bile rjavo grahaste, trebuh je bil bel z rahlim rjavim nadihom, zelo opazen pa je bil tudi dolg, za cipe značilen zadnji krepelj. Ptico sem tako prepoznal kot rjavo cipo, ki pa je imela grahaste prsi, značilnost mladostnih in nezrelih osebkov. Ptico sem seveda želel ovekovečiti s fotoaparatom, kar pa mi žal ni uspelo, čeprav sem bil od nje oddaljen dobre štiri metre. Odletela je, še preden sem pripravil fotoaparatus. Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

REPALJŠČICA *Saxicola rubetra*
WHINCHAT - On 6th November 1994 at Ljubljansko barje

6.11.1994 je bilo na Ljubljanskem barju, kjer sem tisti dan opazoval ptice, oblačno. Opazoval sem na ravnica med Kozlerjevo goščo in Mateno. Videl sem kar nekaj za ta jesenski čas običajnih vrst, kot so: siva čapla

Ardea cinerea (4 os.), pepelasti lunj *Circus cyaneus* (2 samici), kanja *Buteo buteo* (cca. 30 os.), kozica *Gallinago gallinago* (7 os.), dolgorepka *Aegithalos caudatus* (cca. 15 os), vriskarica *Anthus spinoletta* (cca. 300 os.) in druge.

Na travniku pred Kozlerjevo goščo sem opazil majhnega ptiča, ki je ždel na eni izmed redkih travnih bilk, ki so ostale še iz poletnih mesecev. Pomislil sem na prosnika, saj se nekateri osebkovi še dolgo v jesen zadržujejo v naših krajih, nekateri pa ostanejo tu celo čez zimo. Na moje presenečenje sem skozi teleskop uzrl repaljščico. Podatek je zanimiv zaradi poznega pojava te vrste pri nas. Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

BRINOVKA *Turdus pilaris*
FIELDFARE - 300 on 11th November 1995 in the vicinity of Maribor, where grapes for late and the so-called "ice" vintage grow ripe

11.11.1995 sva se z Nušo Vogrin vozila po vinorodnem okolišu v okolici Maribora. Med Melečnikom, Celestrino in Vodolami sva kar nekajkrat opazila manjše jate brinovk, ki so se spreletavale in očitno iskale zadnje jagode, ki so ostale na trti za najbolj žlahtno vince - pozno trgatav, ledeno vino in suhi jagodni izbor. Da najina domneva drži, sva se prepričala v kraju Pekel in kasneje še v Dragučevi. Na obeh mestih sva naletela na jato brinovk, ki je štela okrog 300 ptic in se v manjših jatah z drevja spuščala na trto, kjer so viseli že skoraj povsem posušeni grozdi. V obeh jatah nama je uspelo izslediti tudi po en osebek vinskega drozga *Turdus iliacus*. Ali bo pridelek žlahtne kapljice zato kaj manjši, pa bomo kmalu zvedeli, ko (če) bodo vinogradniki vložili odškodninske zahteve za manjši pridelek na račun "jagodojedih" ptičev. Milan Vogrin, Hotinjska cesta 108, 2312 Orehova vas

ŽAMETNA PENICA - *Sylvia melanocephala*
SARDINIAN WARBLER - On 15th April 1995 caught at Šempeter in the Savinja valley

V mrzlem jutru 15.4.95 sem pri Šempetru v Savinjski dolini postavil nekaj mrež. Bilo je oblačno, brez vetra, vendar je bilo preletavanje in oglašanje ptic kar živahno. Okoli osme ure sem zaslišal petje (oglašanje), podobno petju rjave penice. Razmišljal sem, ali je za ta zgodnji

pomladanski čas to sploh mogoče. K temu pomisleku sem se vrnil čez dobro uro, ko me je v mreži čakalo presenečenje. Že od daleč sem ugotovil, da ptica ni ne črnoglavka ne vrbja listnica, ampak po barvi in velikosti "nekaj vmes". Seveda ptice v roki ni bilo težko identificirati. Bila je samica žametne penice, saj sem to vrsto že več let obročkal v Istri. V beležnico sem zapisal naslednje podatke: zgoraj enakomerno temno rjavkasta razen kape, ki je bolj siva, spodaj precej rumene barve, nekako oranžno siva, le pod grlom bela. V oči je seveda bodel značilni rožnato rdeči očesni kolobar, noge pa so bile svetle. Dolžina peruti je bila 60 mm, drugo letalno pero pa je segalo med šesto in sedmo pero. Teža ptice je bila 11,8 grama. Problematičen bi lahko bil le rep, kjer je bila belina komaj zaznavna, bil pa je zelo obrabljen oziroma scefran.

Ta nekoliko daljši opis dogodka sem sestavil zato, ker pojavljanje žametne penice na tem območju Slovenije še ni bilo ugotovljeno. *Iztok Vreš, 2310 Slovenska Bistrica*

BELOVRATI MUHAR *Ficedula albicollis*
COLLARED FLYCATCHER - Nest in nestbox
 in 1995 at Lokavec near Rimske toplice
 After female's sudden disappearance
 (died?) male raised six youngs alone

Lokavec pri Rimskih Toplicah leži na nadmorski višini okrog 235m. Vas je manjše razpotegnjeno naselje, ki leži ob potoku Lokavščica, ki je levi pritok Gračnice. Ta se izliva v Savinjo med Rimskimi Toplicami in Zidanim mostom.

Kakor vsako leto sem tudi v letu 1995 naredil gnezdnico iz votlega debela. Prejšnja leta so jo vedno zasedale velike sinice *Parus major*. Dne 23. aprila sem gnezdnico obesil na macesen ob potoku v bližini svoje hiše, na višino kakšnih treh metrov od tal. Okrog hiše je manjši travnik na pobočju, ki meji na predvsem listnati gozd, kjer prevladujeta bukev in gaber. Čez tri dni zjutraj, 26. aprila, pa sem zaslišal neobičajno petje na macesnu. Bil je neobičajen pernat gost, belovrati muhar, samec, kot sem ugotovil po literaturi. Približno teden dni je opazoval gnezdnico in njeno okolico. Ves čas se je zadrževal v bližini macesna in neutrudno prepeval. Nato se mu je pridružila še samička in začela znašati gnezdo. Samček ji pri tem opravi ni pomagal,

ampak jo je pri priletavanju v gnezdnico samo opazoval. Poleg tega pa je vztrajno odganjal druge ptice, ki so priletele v bližino gnezdnice. Pri tem je nekega dne odgnal tudi velikega detla *Dendrocopos major* in tako pokazal izredno velik pogum glede na svojo velikost.

V času, ko je samica valila, ji je samček vztrajno prinašal žuželke v gnezdnico. Nekje sredi maja se je izvalilo šest mladičev. V začetku sta jih krmila oba, potem pa se samička ni več prikazala. To se je zgodilo devet dni preden so mladiči zleteli iz gnezdnice. Zakaj je samica izginila, mi ni znano. Verjetno je postala žrtev kakšnega plenilca. Samček je sam potem krmil zarod. Mladičem je nenehno prinašal žuželke, ki jih je lovil po zraku v okolici gnezdnice. Mladiči so 21. junija poleteli iz gnezdnice in se še nekaj dni zadrževali bližini.

Kljub dolgoletnemu opazovanju ptičev pa belovratega muharja v naših krajih do letošnjega leta še nikoli nisem videl. Ker je ta vrsta ptice pri nas tako zelo redek gost, so si ga z zanimanjem ogledovali tudi drugi ljubitelji ptic. *Martin Gorišek, Lokavec 2a, 3272 Rimske Toplice*

SKALNI PLEZAVČEK *Tichodroma muraria*
WALLCREEPER - On 22nd March 1996 at Piran

Ko 22. marca 1996 ob pol osmih zjutraj na obali iščem v daljnogled galebe, zaslišim za hrbtom tanek glasek. Ozrem se za njim in preseneti me pogled na skalnega plezavčka, ki pregleduje špranje v kamniti steni vile Pusterla 17. Zame se ne meni, spreleti se na drugo steno nad teraso in še naprej išče hrano. Z zalogajem v kljunu odleti premočrtno proti vzhodni steni obzidja cerkve Sv. Jurija. Leti počasi, kot bi se zaustavljajal, nekako negotovo, a ne opisuje lokov. Po dolgem času prileti tja čez, pod zgornji rob, prerasel z zimzelenim rastlinjem, in takoj ko spet začuti trdna tla pod nožicami, čeprav navpična, postane boj gotov in spretno švigne še kak meter više.

Najdba je zanimiva za Pirančane in za tiste ornitologe, ki si še niso priskrbeli dragocenih OAS in ZOAS, ki poročata o gnezdenju (pri Črnem kalu) in prezimovanju (Strunjanski klif) v Primorju. Glede na pojavljanje skalnega plezavčka na samem

Triglavu in pa tudi nekaj metrov stran od morja se ponujajo zanimive asociacije. *Martin Košir, Linhartova 68, 1000 Ljubljana*

ČRNA VRANA *Corvus corone corone*
CARRION CROW - On 24th October 1995 at Glinščica stream (Ljubljana)

Ornitolgji seveda opazujemo ptice tudi na naših vsakodnevnih poteh. Dan si velikokrat polepšam, ko se pred pričetkom predavanj sprehodim po okolici Biološkega središča, opazujoč ptice in drugo naravo. Tako včasih naletim tudi na kakšno zanimivost.

24.10.1995 okoli osme ure zjutraj sem šel po svoji redni poti na predavanja. Poleg vsakodnevnih znancev, kot so sive vrane *Corvus cornix*, srake *Pica pica*, kavke *Corvus monedula*, liščki *Carduelis carduelis*, bele pastirice *Motacilla alba*, sive pastirice *Motacilla cinerea*, kosi *Turdus merula*, taščice *Erithacus rubecula*, vrbje listnice *Phylloscopus collybita*, poljski vrabci *Passer montanus*, domači vrabci *Passer domesticus* in drugi, sem med manjšo skupino sivih vran na polju opazil (1) osebek črne vrane, ki si je tešila žejo bližnji Glinščici. Tisti dan sem ob Glinščici opazoval še dve (2) vriskarici *Anthus spinoletta*, nekaj dni prej pa sta se na travnikih pred Bioloških središčem zadrževali dve (2) sivi čaplji *Ardea cinerea*, ki sta lovili male sesalce.

6.11.1995 pa sem na istem mestu okoli desetih dopoldne opazoval med jato sivih vran in kavk, ki so se prehranjevale na polju, štiri (4) rečne galebe *Larus ridibundus*. Galebi so kasneje odleteli v smeri proti mestu. Tisti dan sem opazoval tudi dva (2) skobca *Accipiter nisus*, ki sta krožila nad poljem. *Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana*

KROKAR *Corvus corax*

RAVEN - 80 on 23rd April, 20 on 28th April and a pair on 14th May 1995 at Kompolje near Dobropolje

23.4.1995 smo šli z družino na nedeljski izlet na Dobropolje. Južno od vasi Kompolje se polje zoži v nekaj sto metrov široko dolino, ki jo pokrivajo zamočvirjeni travniki, imenovani Mlake. Na koncu Mlak, pri vasi Čatež, se nam je okrog druge ure popoldne ponudil nevsakdanji prizor. V krogih so se s travnika začeli dvigati krokarji *Corvus corax*. Našteli

smo neverjetnih osemdeset (80) osebkov. Ko so se dvignili za nekaj sto metrov, so se začeli posamič in v malih skupinah prepeljevati proti grebenu Male gore in za njo sčasoma skoraj vsi izginili.

Verjetno je šlo za jato negnezdečih neteritorialnih mladih ptic, ki se po podatkih iz literature (Cramp & Perrins, Vol. VIII) prek celega leta klatijo daleč naokrog. Krokari prvič gnezdiijo pri starosti dveh ali (pogosteje) treh let.

28.4.1995 sem na Mlakah med zaselkom Brezje in Čatežem naštel približno dvajset krokarjev, ki so se po parih in v malih skupinah prehranjevali po travnikih.

14.5.1995 sem na celotnih Mlakah zabeležil en sam par krokarjev. *Tomaž Jančar, Gorenje Blato 31, 1291 Škofljica*

VELIKI STRNAD *Miliaria calandra*

CORN BUNTING - Singing male on 14th June 1995 at Bolehnečiči in the Ščavnica valley

V dolini reke Ščavnice, pri kraju Bolehnečiči, sva 14.6.1995 z Nušo Vogrin slišala petje velikega strnada. Nekaj trenutkov kasneje sva pevca tudi videla, sedečega na žicah električne napeljave. Samec je pel ob robu koruzne njive, ki je mejila na vodni jarek in travnike. *Milan Vogrin, Hotinjska cesta 108, 2312 Orehova vas*

VELIKI STRNAD *Miliaria calandra*

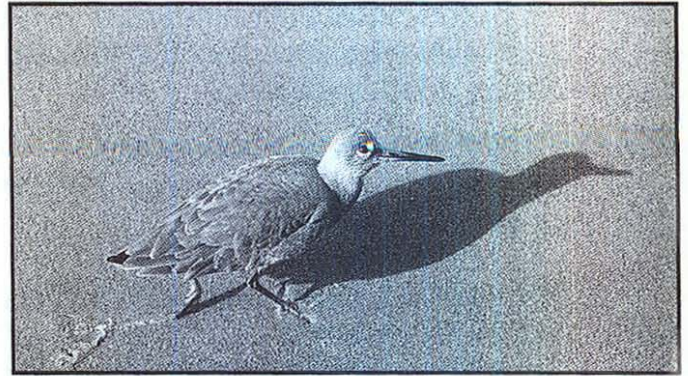
CORN BUNTING - 6 on 14th December 1991 at Vratno Otok (Croatia) near Ormož (Slovenia)

Dne 14.12.1991 sem okoli 1,5 km JV od Ormoža za zaselkom Vratno otok (Hrvaška) v drugi polovici popoldneva v jasnem, a hladnem vremenu nenadoma sunkovito zavrl: silhete šestih (6) opazovanih ptic na žicah telefonske napeljave, neposredno ob cesti Ormož-Varaždin, so v nasprotni sončni svetlobi dale misliti na velike strnade! In res, šest velikih strnadov je bolj ali manj negibno sedelo na žicah. Ptice se niso oglašale, bile so skrajno pasivne. Med desetminutnim opazovanjem sta le dve poleteli na zasnežena tla in se kasneje vrnili na bakrene žice.

Že Sovinc (1994) v zimskem ornitološkem atlasu pravi, da je med osebkami, ki pri nas ostanejo prek zime, treba ločeno obravnavati

zapise iz zahodnega dela Slovenije, v pasu pod submediteranskim vplivom, in tiste iz notranjosti. Ne glede na to, da je zgoraj opisano opazovanje bilo le za streljaj čez mejo, zasluži iz več vidikov posebno pozornost: 1. opazovane ptice so se zadrževale v jati, 2. jato so sestavljali izključno veliki strnadi, 3. doslej je bilo v "kontinentalnem" delu znano samo opazovanje enega osebka te vrste, in sicer v Malečniku pri Mariboru dne 8.1.1988 (BRAČKO 1991 v SOVINC 1994), in 4. Treba bo razjasniti zimski status subpanonske populacije velikega strnada pri nas. *Borut Štumberger, 2282 Cirkulane 41*

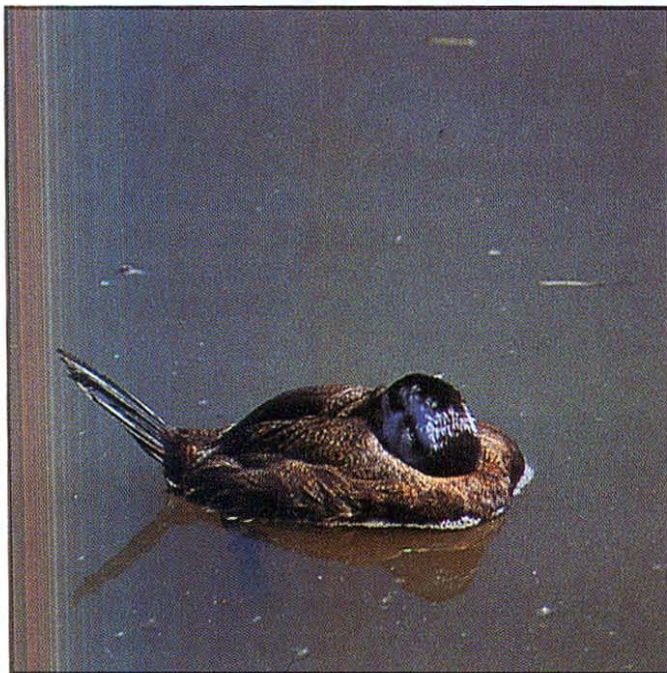
ni črn, kot se zdi na prvi pogled, to kar vidimo, so črni vrhovi zloženih letalnih peres, ki prekrivajo razmeroma kratek, a svetel rep. Ptica je v zimskem perju videti dokaj enotno siva, popestrena le s temnejšimi lisami na krovnih in terciarnih peresih. Dodajmo še, da so noge temno sive.

Povsem drugačen vtis pa daje ptica med letom, namesto prejšnje monotomije kontrastno razgiban črno-bel vzorec peruti, tako z zgornje kot s spodnje strani. Sijaj razprostrte peruti je moral prevzeti tudi krščevalca, saj znanstveno rodovno ime tega pobrežnika *Catoptrophorus* pomeni v grščini "tistega, ki nosi ogledalo" in vrstno ime *semipalmatus* v latinščini "na polovici dlani". Slovensko bi ga potemtakem smeli imenovati ogledalčar ali zrcalčar. Američani ga onomatopoetsko kličejo Willet, po njegovem svatbenem oglašanju "pill-o-will-o-willet".

Ta močvirski pobrežnik gnezdi tako na atlantski kot tihomorski obali Združenih držav Amerike, na severozahodu tudi v notranjosti, v južni Kanadi in na Karibskem otočju. Po obdobju močnega lovskega iztrebljanja si je populacija v novjšem času opomogla in dosega malodane prejšnje razsežnosti. Ptica prezimuje na južnejših severnoameriških obalah, na Karibih in v Južni Ameriki. Kot naključen gost se pojavlja semtertja tudi v Evropi: 12.marca 1979 na Azorih, v devetnajstem stoletju enkrat samkrat v Franciji in 21.septembra 1983 na Finskem. Torej še en motiv več za strastno opazovanje pobrežnikov!

Iztok Geister

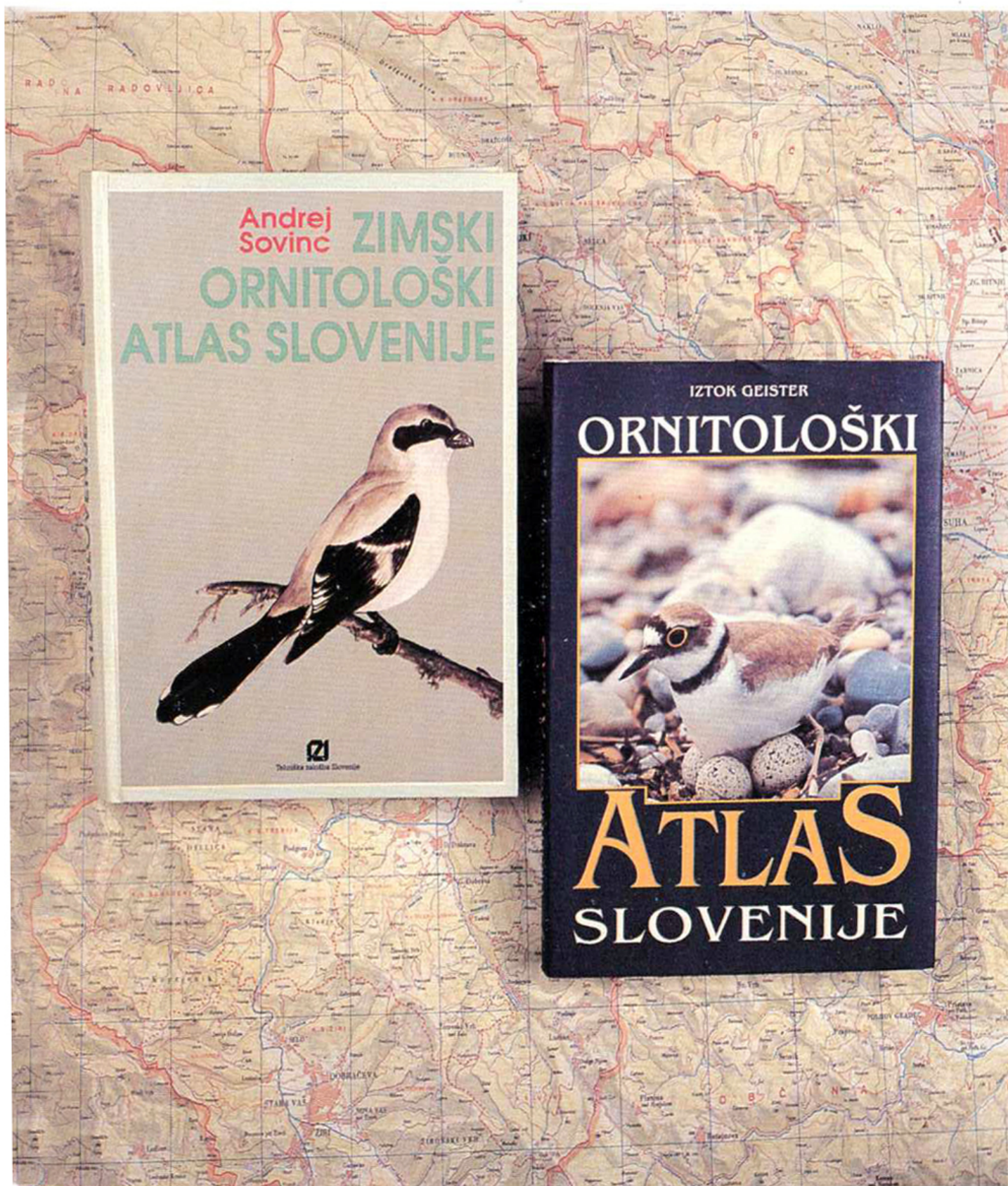
Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Katera vrsta je to? Can you identify the species? Foto. A.Sovinc

Skrivnostna fotografija iz 74.številk Acrocephalusa je bila posneta novembra 1995 v Santa Monici v Kaliforniji na obrežju Pacifika. Kot je povedal fotograf Tomi Lombard (fotografijo nam je prijazno odstopilo uredništvo Dela), ptica ni bila prav nič plašna, ne peščenem žalu jih je bilo veliko, "ful kot galebov".

Da gre za pobrežnika, ni težko ugotoviti, čeprav je kljun za pobrežnike nenavadno dolg in močan. Druga značilnost je očesna maroga, ki se običajno razteza od očesa do kljuna. Rep

Zimski ornitološki atlas Slovenije lahko naročite na naslov: Tehniška založba, 61000 Ljubljana, Lepi pot 6 po ceni 9220 SIT (123 DEM).

Ornitološki atlas Slovenije (razširjenost gnezdičk) lahko naročite na naslov: DZS, 61000 Ljubljana, Mestni trg 23 po ceni 9480 SIT (82,64 USD).

Člani Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije imajo pri naročilu 15% popust.

VSEBINA**CONTENTS**

Rezultati ankete o reviji Acrocephalus	1	Results of the questionnaire on the journal Acrocephalus
Višinska razširjenost sov v Sloveniji (D. Tome)	2	Vertical distribution of owls in Slovenia (D. Tome)
Šašljeva višnjava taščica (I. Geister)	4	Šašelj's Bluethroat (I. Geister)
Ornitofavna ribnika Vrbje v spodnji Savinjski dolini in njegova naravovarstvena problematika (M. Vogrin)	7	Birds of Vrbje pond in the Lower Savinja valley, and a look at its conservationist complexity (M. Vogrin)
Srečanja z rumeno pastirico <i>Motacilla flava</i> (I. A. Božič)	25	Encounter with the Yellow Wagtail <i>Motacilla flava</i> (I. A. Božič)
Iz ornitološke beležnice	27	From the ornithological notebook
<p>P. auritus, I. minutus, E. garzetta, E. alba, N. nycticorax, C. nigra, C. ciconia, P. leucorodia, C. ferruginea, M. merganser, C. hyemalis, B. clangula, B. lagopus, A. chrysaetos, F. colombarius, T. urogallus, A. graeca, G. grus, P. perdix, S. rusticola, C. temminckii, A. interpres, L. melanocephalus, G. nilotica, C. palumbus, S. decaocto, S. uralensis, C. europaeus, D. leucotos, L. arborea, P. rupestris, H. rustica, A. campestris, S. rubetra, T. pilaris, S. melanocephala, F. albicollis, T. muraria, C. c. corone, C. corax, M. calandra</p>		
Skrivnostna fotografija	40	Mystery photograph

Fotografija na naslovnici: Divja grlica *Streptopelia turtur* (H. Oršanič)

Front cover: Turtle Dove *Streptopelia turtur* (H. Oršanič)

